

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

ULOGA UNESCO-A U ZAŠTITI SPOMENIKA SVJETSKE BAŠTINE U BOSNI I
HERCEGOVINI
(magistarski rad)

Edis Parlić, kandidat
broj indexa 505/II-SPS

Mentor: Prof. dr. Zlatan Bajramović

Sarajevo, juni 2024

"Ratovi se rađaju u svijesti čovjeka, u svijesti čovjeka treba graditi i odbranu mira."

Preambula ustava UNESCO-a

Sadržaj

Skraćenice	1
Lista fotografija	3
UVOD	4
1. Metodološki okvir rada	4
2. Ciljevi istraživanja.....	5
3. Način istraživanja	5
4. Naučna i društvena opravdanost istraživanja.....	6
5. Generalna hipoteza.....	7
6. Izvedbene hipoteze	7
7. Vremensko i prostorno određenje istraživanja	9
Zaštita i Spašavanje u Bosni i Hercegovini:	10
Historijski Pregled	10
Struktura i Organizacija	10
Državni Nivo	10
Entitetski Nivo	10
Lokalni Nivo	11
Vrste Prijetnji i Mjere Zaštite	11
Poplave	11
Zemljotresi	11
Požari	11
Klizišta	12
Međunarodna Suradnja i Pomoć	12
Izazovi i Perspektive	12
Financijski Resursi	12
Politička i Administrativna Komplikovanost	12
Edukacija i Podizanje Svijesti	13
Inovacije i Tehnologija	14

Ujedinjeni narodi i njihove aktivnosti u oblasti prevencije rizika od katastrofa	14
Okvir za prevenciju rizika od katastrofa	15
UN Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR).....	16
Ured UN-a za koordinaciju humanitarnih poslova (OCHA)	16
United Nations Development Programme (UNDP).....	17
United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO).....	17
Obrazovanje i svijest	17
Očuvanje kulturne baštine	18
World Meteorological Organization (WMO)	18
Klimatske službe	18
Globalni sistem za rano upozoravanje (Global Early Warning System)	19
Program oporavka nakon katastrofa (Disaster Recovery Programme)	19
Ujedinjeni narodi: Pregled i Uloga u Globalnom Poretku	20
Struktura i Glavni Organizacioni Subjekti	20
Međunarodni sud pravde	21
Ekonomski i socijalni savjet (ECOSOC)	21
Vijeće za starateljstvo	21
Glavne Aktivnosti i Inicijative	22
Održavanje mira i sigurnosti	22
Promocija ljudskih prava	22
Humanitarna pomoć	22
Održivi razvoj	22
II UNESCO	23
1.Mandat UNESCO-a	25
2.Radna tijela i organizacija rada UNESCO-a	26
3.UNESCO U BOSNI I HERCEGOVINI	27
1.Državna komisija za suradnju s UNESCO-om	28
2.Spomenici svjetske baštine u BiH	31
2.1 STARI MOST	33
2.2 MOST MEHMED PAŠE SOKOLOVIĆA	34
2.3 STEĆCI	36
2.4 PRAŠUMA JANJ KOD ŠIPOVA	37
2.5 Spomenici/dobra na tentativnoj listi UNESCO-a	39
2.5.1 SARAJEVO - jedinstveni simbol univerzalne multikulturalnosti - trajno otvoreni grad	40
2.6 Popis 100 najugroženijih spomenika (World Monuments Watch - WMW)	42
2.7 UNESCO-ov međunarodni registar Pamćenje svijeta	42

2.8 Mreža kreativnih gradova UNESCO-a	45
2.9 Popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva u BiH	48
2.9.2 SEVDALINKA	51
III PROJEKTI	52
1.KULTURNO NASLIJEĐE – MOST KA ZAJEDNIČKOJ BUDUĆNOSTI	53
2.MDG-F „Kultura za razvoj“	54
3.PRIMJENA KONVENCIJA U OBLASTI OBRAZOVANJA.....	56
4.DIKTAS: ZAŠTITA I ODRŽIVO KORIŠTENJE PODZEMNIH VODA DINARSKOG KRŠA.....	57
5.MEDIJSKA I INFORMACIJSKA PISMENOST.....	58
6.INTERNACIONALNI FESTIVAL SARAJEVSKA ZIMA.....	59
7.PROJEKT BIJENALE SAVREMENE UMJETNOSTI D-O ARK UNDERGROUND.....	61
8.MAPIRANJE FILMSKE INDUSTRIJE U BIH	62
9.UDRUŽENJE ICOM – NACIONALNI KOMITET BOSNE I HERCEGOVINE	63
10.UNESCO KONVENCIJE IZ OBLASTI KULTURE	64
IV OBNOVA ŠKOLA I KULTURNIH OBJEKATA	66
1. Metodologija procjene sigurnosti škola VISUS	67
V ZAKLJUČAK	73
BIBLIOGRAFIJA	75

Skraćenice

UNESCO – United Nations Educational, Science and Cultural Organization

EU – Evropska Unija

BIH – Bosna i Hercegovina

FBiH – Federacija Bosne i Hercegovine

RS – Republika Srpska

BD – Brčko Distrikt

VISUS – Visual Inspection for defining Safety Upgrading Strategies

ICOM – International Council of Museums

USAID – United States Agency for International Development

UNICEF – United Nations International Children's Emergency Fund

UNDP – United Nations Development Programme

MDG – Millenium Development Goals

GHBB – Gazi Husrev-begova biblioteka

JI – Jugoistočna Evropa

UNIDROIT – International Institute for the Unification of Private Law

INTERPOL – International Criminal Police Organization

WCO – World Customs Organization

UNDOC – United Nations Office on Drugs and Crime

CIP – Centar za informiranje i priznavanje

WMW - World Monuments Watch

GEF – Global Environment Facility

GIS – Geographic Information System

TDA – Trans Diagnostic Analysis

SAP – Strategic Action Plan

MIL - Media and Information Literacy

UNFPA – United Nations Population Fund

FAO – Food and Agriculture Organization of the United Nations

Lista fotografija

Fotografija 1 i 2. Logo UNESCO-a

Fotografija 3. Stari Most u Mostaru

Fotografija 4. Most Mehmed Paše Sokolovića u Višegradu

Fotografija 5. Stećci

Fotografija 6. Prašuma Janj

Fotografija 7. Sarajevo otvoreni grad

Fotografija 8. Sarajevska Hagada

Fotografija 9. Rukopis Muhameda b. Muhameda Al – Gazalija iz 1111. godine

Fotografija 10. Logo Projekta „Kulturno naslijeđe – most ka zajedničkoj budućnosti“

Fotografija 11. UNESCO pokrovitelj 40. Sarajevske zime

Fotografija 12. VISUS projekt Bosna i Hercegovina

UVOD

I Teorijske osnove rada

Prema neoliberalnoj teoriji velika je međuzavisnost država u procesu globalizacije na svakom pa i na sigurnosnom planu. Neoliberalni koncept kolektivne sigurnosti pretpostavlja odricanje države od pojedinačne primjene sile a države moraju vjerovati jedna drugoj i njihovo djelovanje ne treba biti zbog vlastitih interesa već zbog kolektivne sigurnosti.¹

1. Metodološki okvir rada

Predmet istraživanja jeste uloga organizacije Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO) u zaštiti i spašavanju kao i prisustvo i uloga UNESCO-a u Bosni i Hercegovini. Rad sadrži spomenike iz Bosne i Hercegovine koji su na Listi svjetske kulturne baštine, dobra koja su na tentativnoj listi kao i popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva u Bosni i Hercegovini. Fokus istraživanja je na projektima i aktivnostima koji se rade putem metodologija i ekspertiza, sa posebnim osvrtom na metodologiju procjene sigurnosti škola VISUS (Vizualna inspekcija za definiranje strategija poboljšanja sigurnosti). VISUS metodologija kao nova UNESCO tehnologija fokusira se na procjenu stanja ugroženosti škola nakon poplava i zemljotresa. Rad sadrži aktivnosti i pomoć UNESCO-a u obnovi škola i kulturnih objekata poslije prirodnih katastrofa poput poplava i zemljotresa.

¹ Bajramović Zlatan – Upravljanje ljudskim resursima sigurnosnog sektora BiH, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2022, str 11

2. Ciljevi istraživanja

Sve postojeane aktivnosti i ljudske djelatnosti se odvijaju s određenim i konkretnim ciljem. Shodno ovome može se reći da se svako konkretno naučno istraživanje odvija s određenim ciljem, a taj cilj je rješenje nekog datog problema koji je definiran kao predmet istraživanja. Ako govorimo o ciljevima naučnog istraživanja, razlikujemo naučni i društveni cilj istraživanja. Naučni ciljevi su oni ciljevi koji se odnose na „sticanje naučnog saznanja određenog obima i nivoa“ dok bi društveni ciljevi bili oni ciljevi koji su „usmjereni na dobrobit ljudi“.²

Naučni cilj istraživačkog rada podvodi se pod ravan verifikatorne naravi. Neophodno je konstatovati da li postoje procesi, odnosno programi i projekti koji dovode do rješavanja problema. Osim toga, potrebno je doći do faktografskog stanja koje će nam reći da li postoje građanski naponi da se problemi riješe.

Društveni ciljevi istraživanja će se fokusirati na skretanje pažnje javnosti, posebno nadležnih institucija na izazove kojima se suočava UNESCO.

3. Način istraživanja

U suštini način istraživanja normira različite postupke pri izboru i definisanju kriterija, te njihove primjene, u postupanju i ostvarivanju funkcionalnih odnosa između metoda, postupanja u primjeni tehnike i instrumenata istraživanja, obaveze za donošenje planova itd.³

Tri su opštenaučne metode koje će biti korištene u procesu istraživanja: hipotetičko-deduktivna metoda, statistička metoda te metoda modelovanja. Za potrebe ovog istraživačkog rada koristiti ćemo i četvrtu metodu a to je metod intervjua.

Prva metoda je hipotetičko-deduktivna, koja u svojoj osnovi sadrži opažanje, odnosno selektivnu provjeru predmeta istraživanja od mnoštva subjekata. Ova spoznaja nas osim većeg

² Gardović Ivana – Uloga Međunarodnog fonda za djecu Ujedinjenih Nacija u zaštiti i spašavanju, Fakultet političkih nauka, Sarajevo, str 16

³ Dževad Termiz - Metodologija društvenih nauka, NIK Grafitt, Lukavac, 2009, str 236

stepena vjerovatnoće dovodi i do većeg stepena istinitosti. U procesima uspostave saradnje između UNESCO-a i volje stanovništva u procesu izgradnje mira u podjeljenim društvima za istraživanje je veoma bitna društvena praksa.

Statistička metoda obuhvata statističko-informativnu metodu obrade podataka dobijenih metodom ispitivanja na uzorku, uključujući prebrojavanje i sistematizaciju iskaza koje prikupimo.

Metod modelovanja se koristi na bazi raspoloživih saznanja, kako naučnih, tako i empirijskih. Izvori podataka su bitan faktor koji djeluju na valjanost podataka. Za empirijska istraživanja važni su i jedna i druga vrsta izvora naravno sa naglaskom na empirijske izvore u našem konkretnom predmetu istraživanja. Za teorijska istraživanja prvenstven značaj imaju naučni izvori.

Metod intervjua u naučnom istraživanju se koristi isključivo za potrebe analize i dokumentovanja podataka. Putem ovog metoda, na osnovu etičkih pitanja i unaprijed dogovorenog intervjua, dobivene odgovore koristimo isključivo za naučni rad.

4.Naučna i društvena opravdanost istraživanja

Malo je pažnje posvećeno ulozi i utjecaju ove međunarodne organizacije u Bosni i Hercegovini. Samo otvaranje Regionalnog ureda preko kancelarije u Sarajevu, sprovođenje mnogobrojnih programa i projekata, daju nam za pravo da posvetimo naučnoistraživački rad i prostor UNESCO-u. Mali je broj djela napisanih na ovu temu.

5. Generalna hipoteza

Zaštita svjetske i kulturne zaštite u Bosni i Hercegovini determinirana je angažmanom organizacije Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO).

6. Izvedbene hipoteze

6.1 Spomenici svjetske baštine u Bosni i Hercegovini

Uloga UNESCO-a u zaštiti spomenika svjetske baštine u Bosni i Hercegovini ogleda se na upisanim dobrima iz Bosne i Hercegovine na Listi svjetske baštine, s naglaskom na zajedničku povezanost zajedničku koncepta zaštite prirode i očuvanja kulturnih dobara.

6.2 Spomenici /dobra na tentativnoj listi UNESCO-a

Bosna i Hercegovina obiluje brojnim materijalnim i nematerijalnim dobrima. Na privremenoj ili tentativnoj listi nalaze se dobra koja su od izuzetne univerzalne vrijednosti. Tentativna lista je preduvjet za nominovanje na Popis svjetske baštine.

6.3 Popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva u Bosni i Hercegovini

Bosna i Hercegovina je potpisnica Konvencije o očuvanju nematerijalne kulturne baštine. S tim u vezi preduzete su aktivnosti na očuvanju nematerijalne baštine i izradi inventara nematerijalne kulturne baštine u Bosni i Hercegovini. Nematerijalno kulturno naslijeđe se ispoljava u domenu usmenih tradicija i izražavanja, umjetnost izvođenja, društvene prakse, znanja i prakse vezana za univerzum, te tradicionalni zanati.

7.Vremensko i prostorno određenje istraživanja

Vremensko određenje istraživanja jeste od samog osnivanja UNESCO-a pa do danas, odnosno historijski prikaz razvoja i djelovanja ove organizacije. Prostorno određenje predmeta istraživanja čine djelatnosti, odnosno područja djelovanja UNESCO-a od sjedišta u Parizu, preko regionalnih projekata, s posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu i kancelariju u Sarajevu.

Fotografija 1 i 2. Logo UNESCO-a

Zaštita i Spašavanje u Bosni i Hercegovini:

Bosna i Hercegovina (BiH) je zemlja bogate prirodne ljepote, ali i značajnih izazova kada je riječ o prirodnim nepogodama i kriznim situacijama. Geografska pozicija i klimatske karakteristike zemlje čine je podložnom raznim vrstama prirodnih katastrofa, uključujući poplave, zemljotrese, požare i klizišta. U ovom kontekstu, zaštita i spašavanje igraju ključnu ulogu u očuvanju života, imovine i okoliša.

Historijski Pregled

Nakon rata 1990-ih godina, BiH se suočila s potrebom za izgradnjom i jačanjem svojih institucija, uključujući one odgovorne za zaštitu i spašavanje. Decentralizirana politička struktura zemlje, koja se sastoji od dva entiteta (Federacija BiH i Republika Srpska) te Brčko Distrikta, dodatno komplicira koordinaciju i provedbu mjera zaštite i spašavanja. Međutim, kroz godine su napravljeni značajni napori u unaprjeđenju ovih sistema.

Struktura i Organizacija

Državni Nivo

Na državnom nivou, Ministarstvo sigurnosti BiH je glavno tijelo odgovorno za koordinaciju aktivnosti vezanih za zaštitu i spašavanje. U okviru ministarstva djeluje Sektor za zaštitu i spašavanje koji razvija strategije, planove i procedure za djelovanje u vanrednim situacijama. Također, na raspolaganju su različiti timovi i resursi koji se mobiliziraju u slučaju potrebe.

Entitetski Nivo

U Federaciji BiH, odgovornost je podijeljena između Federalne uprave civilne zaštite i kantonalnih uprava civilne zaštite. U Republici Srpskoj, ključnu ulogu igra Republička uprava civilne zaštite. Ove uprave koordiniraju aktivnosti na nivou svojih teritorija, uključujući prevenciju, pripremu, odgovor i oporavak od katastrofa.

Lokalni Nivo

Na lokalnom nivou, općine i gradovi imaju svoje službe civilne zaštite koje su prve na liniji odgovora kada dođe do kriznih situacija. Lokalni timovi često surađuju s entitetskim i državnim strukturama kako bi osigurali efikasnu i pravovremenu reakciju .

Vrste Prijetnji i Mjere Zaštite

Poplave

Poplave su jedna od najčešćih prirodnih nepogoda u BiH. Najveća poplava u recentnoj historiji dogodila se 2014. godine, kada su obimne kiše dovele do izlivanja rijeka i izazvale ogromne materijalne štete i ljudske žrtve . Kao odgovor, razvijeni su sistemi za rano upozoravanje, poboljšane su infrastrukture za odvodnju i gradnju brana, te su provedene edukativne kampanje za stanovništvo o mjerama samozaštite .

Zemljotresi

BiH se nalazi na seizmički aktivnom području, što znači da su zemljotresi stalna prijetnja. Priprema za zemljotrese uključuje jačanje građevinskih standarda, redovite vježbe evakuacije i edukaciju građana o pravilnom ponašanju tokom i nakon potresa. Službe civilne zaštite redovito provode procjene rizika i ažuriraju planove evakuacije .

Požari

Požari, posebno šumski, predstavljaju značajnu prijetnju, posebno tokom sušnih ljetnih mjeseci. Za borbu protiv požara, BiH koristi kombinaciju preventivnih mjera, kao što su kampanje za podizanje svijesti, te operativnih mjera, uključujući opremu za gašenje požara i specijalizovane vatrogasne timove. Suradnja sa susjednim zemljama također igra važnu ulogu u slučaju većih požara .

Klizišta

Klizišta su česta u planinskim predjelima BiH, posebno nakon obilnih padavina. Infrastrukturne mjere, kao što su stabilizacija padina i gradnja zaštitnih zidova, te redovno monitorisanje rizičnih područja, ključne su aktivnosti za smanjenje rizika od klizišta .

Međunarodna Suradnja i Pomoć

BiH surađuje s brojnim međunarodnim organizacijama i susjednim zemljama u oblasti zaštite i spašavanja. Evropska unija, Ujedinjeni narodi i druge međunarodne organizacije pružaju tehničku pomoć, finansijska sredstva i obuku za jačanje kapaciteta za odgovor na katastrofe. Ova suradnja uključuje zajedničke vježbe, razmjenu informacija i resursa te zajedničke projekte za unapređenje infrastrukture i sistema za rano upozoravanje .

Izazovi i Perspektive

Financijski Resursi

Jedan od glavnih izazova za zaštitu i spašavanje u BiH je nedostatak finansijskih resursa. Potrebna su značajna ulaganja za modernizaciju opreme, obuku osoblja i izgradnju infrastrukture otporne na katastrofe. Osim toga, finansijska održivost ovih sistema često zavisi od međunarodne pomoći i donacija, što može biti nepredvidivo .

Politička i Administrativna Komplikovanost

Decentralizirana politička struktura BiH može otežati koordinaciju između različitih nivoa vlasti i institucija. Složeni administrativni procesi često usporavaju donošenje odluka i implementaciju mjera. Unatoč tome, postoje stalni naponi da se poboljša suradnja i komunikacija između različitih nivoa vlasti .

Edukacija i Podizanje Svijesti

Edukacija i podizanje svijesti stanovništva o rizicima i mjerama zaštite su ključni za efikasnu prevenciju i odgovor na katastrofe. Kampanje za podizanje svijesti, obuke i simulacijske vježbe pomažu u pripremi građana i lokalnih zajednica za eventualne krizne situacije. Međutim, potrebne su kontinuirane aktivnosti kako bi se osigurala stalna spremnost i osviještenost .

Inovacije i Tehnologija

Uvođenje novih tehnologija i inovacija može značajno unaprijediti sposobnosti za zaštitu i spašavanje. Korištenje dronova za nadzor, aplikacija za rano upozoravanje i analizu podataka pomoću umjetne inteligencije su samo neki od načina na koje tehnologija može pomoći. Investicije u istraživanje i razvoj ovih tehnologija su ključne za buduće napore u oblasti zaštite i spašavanja .

Zaštita i spašavanje u BiH predstavljaju kompleksan i višeslojan izazov koji zahtijeva koordinirani pristup na svim nivoima vlasti, kao i suradnju s međunarodnim partnerima. Iako postoje brojni izazovi, stalni naponi u jačanju kapaciteta, poboljšanju infrastrukture i podizanju svijesti o rizicima doprinose stvaranju otpornije i sigurnije zajednice. Kroz kontinuiranu edukaciju, ulaganja u tehnologiju i unapređenje saradnje, BiH može uspješno odgovoriti na prirodne katastrofe i krizne situacije, te zaštititi svoje građane i okoliš .

Ujedinjeni narodi i njihove aktivnosti u oblasti prevencije rizika od katastrofa

Uvod

Ujedinjeni narodi (UN) predstavljaju međunarodnu organizaciju koja je osnovana nakon Drugog svjetskog rata, s ciljem očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti, razvijanja prijateljskih odnosa među nacijama, te promoviranja socijalnog napretka, boljeg životnog standarda i ljudskih prava. UN igra ključnu ulogu u koordinaciji globalnih napora u prevenciji rizika od katastrofa (DRR - Disaster Risk Reduction), pomažući zemljama da razviju otpornost na prirodne i ljudski uzrokovane katastrofe.

Okvir za prevenciju rizika od katastrofa

Ujedinjeni narodi su razvili nekoliko ključnih dokumenata i okvira koji usmjeravaju globalne napore u prevenciji rizika od katastrofa. Među najznačajnijima su:

Hyogo okvir za djelovanje (2005–2015)

Hyogo okvir za djelovanje (HFA) bio je prvi sveobuhvatni globalni plan za smanjenje rizika od katastrofa, usvojen na Svjetskoj konferenciji o smanjenju rizika od katastrofa u Kobeu, Japanu, 2005. godine. HFA je postavio pet prioriteta za djelovanje:

Osigurati da DRR bude nacionalni i lokalni prioritet s jakom institucionalnom osnovom za implementaciju.

Identificirati, procijeniti i pratiti rizike od katastrofa te poboljšati rano upozoravanje.

Koristiti znanje, inovacije i obrazovanje za izgradnju kulture sigurnosti i otpornosti na svim nivoima.

Smanjiti temeljne rizike.

Ojačati pripravnost za odgovor na sve nivoe.

Sendai okvir za smanjenje rizika od katastrofa (2015–2030)

Sendai okvir je naslijedio HFA i usvojen je na trećoj Svjetskoj konferenciji o smanjenju rizika od katastrofa u Sendaiju, Japanu, 2015. godine. Sendai okvir stavlja veći naglasak na prevenciju katastrofa i otpornost, te se fokusira na četiri prioriteta područja:

Razumijevanje rizika od katastrofa.

Jačanje upravljanja rizikom od katastrofa.

Ulaganje u smanjenje rizika od katastrofa za otpornost.

Poboljšanje pripravnosti za odgovor na katastrofe i "Bolja izgradnja" (Build Back Better) u oporavku, obnovi i rekonstrukciji.

Aktivnosti UN-a u prevenciji rizika od katastrofa

Ujedinjeni narodi provode niz aktivnosti širom svijeta kako bi pomogli zemljama u prevenciji i smanjenju rizika od katastrofa. Ove aktivnosti uključuju razvoj politika, tehničku pomoć, obuku, koordinaciju međunarodne pomoći i podizanje svijesti.

UN Office for Disaster Risk Reduction (UNDRR)

UNDRR je glavno tijelo UN-a za koordinaciju globalnih napora u DRR-u. UNDRR radi na implementaciji Sendai okvira, pružajući tehničku podršku državam članicama, promovirajući globalnu svijest o rizicima od katastrofa i olakšavajući razmjenu znanja i iskustava.

Tehnička pomoć

UNDRR pruža tehničku pomoć vladama u razvijanju i implementaciji nacionalnih strategija za smanjenje rizika od katastrofa. To uključuje pomoć u procjeni rizika, razvoju sistema ranog upozoravanja i jačanju institucionalnih kapaciteta.

Podizanje svijesti

UNDRR organizira globalne kampanje za podizanje svijesti o važnosti smanjenja rizika od katastrofa. Jedna od najznačajnijih kampanja je Međunarodni dan smanjenja rizika od katastrofa, koji se obilježava 13. oktobra svake godine. Cilj je povećati svijest o rizicima i promovirati kulturu prevencije.

Ured UN-a za koordinaciju humanitarnih poslova (OCHA)

OCHA igra ključnu ulogu u koordinaciji međunarodnog odgovora na humanitarne krize, uključujući prirodne katastrofe. OCHA također podržava aktivnosti DRR-a kroz:

Planiranje i koordinacija

OCHA pomaže državam u izradi planova za hitne slučajeve i koordinira međunarodnu pomoć tokom katastrofa. Ovo uključuje usklađivanje napora različitih agencija UN-a, nevladinih organizacija i drugih humanitarnih aktera.

Prikupljanje i analiza podataka

OCHA prikuplja i analizira podatke o prirodnim katastrofama i humanitarnim krizama kako bi podržala donošenje odluka zasnovanih na dokazima. To uključuje korištenje satelitskih snimaka, terenskih izvještaja i drugih izvora informacija.

United Nations Development Programme (UNDP)

UNDP je vodeća agencija UN-a za razvoj i igra ključnu ulogu u smanjenju rizika od katastrofa kroz:

Izgradnja kapaciteta

UNDP pomaže zemljama u jačanju institucionalnih kapaciteta za DRR. Ovo uključuje obuku javnih službenika, razvoj lokalnih kapaciteta za upravljanje rizicima i jačanje koordinacije između različitih sektora.

Integracija DRR-a u razvojne planove

UNDP radi na integraciji smanjenja rizika od katastrofa u nacionalne i lokalne razvojne planove. Ovo osigurava da su naponi u oblasti razvoja usmjereni na smanjenje ranjivosti i povećanje otpornosti zajednica.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)

UNESCO ima važnu ulogu u promoviranju obrazovanja, znanosti i kulture u kontekstu smanjenja rizika od katastrofa.

Obrazovanje i svijest

UNESCO promovira obrazovanje o rizicima od katastrofa na svim nivoima, od osnovnih škola do univerziteta. Također podržava programe obuke za učitelje i obrazovne administratore kako bi se osigurala učinkovita integracija DRR-a u kurikulum.

Očuvanje kulturne baštine

UNESCO radi na zaštiti kulturne baštine od rizika od katastrofa. To uključuje razvoj smjernica za očuvanje i restauraciju kulturnih spomenika, te jačanje kapaciteta za upravljanje rizicima u kulturnim institucijama.

World Meteorological Organization (WMO)

WMO je specijalizirana agencija UN-a za meteorologiju, klimatologiju, hidrologiju i srodne geofizičke znanosti.

Rano upozoravanje

WMO podržava razvoj sistema ranog upozoravanja na prirodne katastrofe, kao što su oluje, poplave i suše. Ovo uključuje unapređenje meteoroloških i hidroloških mreža za praćenje i prognozu vremenskih i hidroloških pojava.

Klimatske službe

WMO pruža klimatske informacije i usluge koje pomažu zemljama u prilagodbi na klimatske promjene i smanjenju rizika od klimatskih katastrofa. To uključuje razvoj nacionalnih klimatskih informacija i usluga koje podržavaju donošenje odluka u sektorima kao što su poljoprivreda, voda, energija i zdravlje.

Primjeri uspješnih inicijativa

Projekt "Safe Schools" (Sigurne škole)

UNESCO i UNDP, u saradnji s vladama zemalja pogođenih čestim prirodnim katastrofama, pokrenuli su projekt "Safe Schools" koji ima za cilj izgradnju i renovaciju škola kako bi bile otporne na prirodne katastrofe. Ova inicijativa uključuje i edukaciju učenika i nastavnog osoblja o postupcima evakuacije i sigurnosnim mjerama tokom katastrofa.

Globalni sistem za rano upozoravanje (Global Early Warning System)

Pod vodstvom WMO-a, globalni sistem za rano upozoravanje koristi napredne tehnologije za praćenje i prognozu vremenskih i hidroloških događaja. Ovaj sistem omogućava pravovremeno obavještanje vlasti i zajednica o predstojećim opasnostima, što omogućava brzu evakuaciju i druge mjere zaštite.

Program oporavka nakon katastrofa (Disaster Recovery Programme)

UNDP vodi Program oporavka nakon katastrofa koji pomaže zemljama u obnovi i "boljoj izgradnji" nakon što se dogode prirodne katastrofe. Program uključuje financijsku pomoć, tehničku podršku i obuku za lokalne vlasti i zajednice kako bi se osigurala dugoročna otpornost i smanjila ranjivost na buduće katastrofe.

Ujedinjeni narodi: Pregled i Uloga u Globalnom Poretku

Uvod

Ujedinjeni narodi (UN) su međunarodna organizacija osnovana 24. oktobra 1945. godine, nakon Drugog svjetskog rata, s ciljem promoviranja međunarodnog mira i sigurnosti, razvoja prijateljskih odnosa među narodima, te unapređenja socijalnog napretka, boljih životnih standarda i ljudskih prava. Danas UN broji 193 države članice i djeluje kao globalna platforma za rješavanje ključnih međunarodnih pitanja.

Struktura i Glavni Organizacioni Subjekti

UN ima složenu strukturu sastavljenu od nekoliko glavnih organa koji koordiniraju različite aspekte njenog rada:

Generalna skupština

Generalna skupština je glavno savjetodavno tijelo UN-a, koje čine svi članovi. Svaka država članica ima jedan glas. Generalna skupština raspravlja o međunarodnim pitanjima i donosi rezolucije koje, iako nisu pravno obvezujuće, imaju značajan politički uticaj.

Vijeće sigurnosti

Vijeće sigurnosti je odgovorno za održavanje međunarodnog mira i sigurnosti. Sastoji se od 15 članica, od kojih su pet stalne (Sjedinjene Američke Države, Rusija, Kina, Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo) s pravom veta, dok se ostalih deset članica biraju na dvogodišnji mandat.

Sekretarijat

Sekretarijat, na čelu s glavnim tajnikom, zadužen je za svakodnevne administrativne poslove UN-a. Glavni tajnik trenutno je António Guterres. Sekretarijat pruža podršku radu ostalih tijela UN-a i koordinira njihove aktivnosti.

Međunarodni sud pravde

Međunarodni sud pravde, sa sjedištem u Haagu, glavno je pravosudno tijelo UN-a. Rješava pravne sporove između država i daje savjetodavna mišljenja o pravnim pitanjima na zahtjev Generalne skupštine, Vijeća sigurnosti ili drugih tijela UN-a.

Ekonomski i socijalni savjet (ECOSOC)

ECOSOC koordinira ekonomske i socijalne aktivnosti UN-a, kao i rada specijaliziranih agencija poput Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), Međunarodnog monetarnog fonda (IMF) i Svjetske banke. ECOSOC se sastoji od 54 države članice koje se biraju na trogodišnji mandat.

Vijeće za starateljstvo

Vijeće za starateljstvo nadgledalo je upravljanje teritorijama pod starateljstvom UN-a i pomoglo im da postignu samoupravu ili neovisnost. S obzirom na to da su sve teritorije pod starateljstvom postale neovisne, Vijeće za starateljstvo je suspendiralo svoje aktivnosti 1994. godine.

Glavne Aktivnosti i Inicijative

Održavanje mira i sigurnosti

Jedna od ključnih funkcija UN-a je održavanje međunarodnog mira i sigurnosti. Vijeće sigurnosti ima ovlast da pokrene mirovne operacije, nameće sankcije i odobrava upotrebu sile kako bi se spriječio ili okončao sukob. Mirovne operacije UN-a, poznate kao "plavi šljemovi", raspoređene su u konfliktna područja kako bi održavale mir i stabilnost.

Promocija ljudskih prava

UN je snažno posvećen promociji i zaštiti ljudskih prava. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, usvojena 1948. godine, temelj je međunarodnih standarda ljudskih prava. UN također djeluje kroz različite tijela i mehanizme, uključujući Vijeće za ljudska prava i Visoki komesarijat za ljudska prava (OHCHR), kako bi pratili, izvještavali i reagirali na kršenja ljudskih prava širom svijeta.

Humanitarna pomoć

UN igra ključnu ulogu u pružanju humanitarne pomoći u kriznim situacijama, uključujući prirodne katastrofe, sukobe i izbjegličke krize. Kroz organizacije poput Ureda UN-a za koordinaciju humanitarnih poslova (OCHA), Visokog komesarijata za izbjeglice (UNHCR) i Svjetskog programa za hranu (WFP), UN koordinira međunarodnu pomoć kako bi osigurao pravovremeni i efikasni odgovor na humanitarne potrebe.

Održivi razvoj

UN je također lider u promociji održivog razvoja. Agenda 2030 za održivi razvoj, usvojena 2015. godine, postavila je 17 ciljeva održivog razvoja (SDGs) koji imaju za cilj iskorijeniti siromaštvo, zaštititi planet i osigurati prosperitet za sve. UNDP, UNEP i druge agencije UN-a igraju ključnu ulogu u podršci zemljama članicama u postizanju ovih ciljeva.

Zaključak

Ujedinjeni narodi ostaju ključna međunarodna organizacija u rješavanju globalnih izazova. Kroz svoje različite organe i inicijative, UN djeluje na promociji mira, zaštiti ljudskih prava, pružanju humanitarne pomoći i promociji održivog razvoja. U svijetu suočenom s brojnim izazovima, UN nastavlja igrati vitalnu ulogu u izgradnji pravednijeg, sigurnijeg i održivijeg svijeta.

II UNESCO

UNESCO (eng: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization; bos: Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, nauku i kulturu) je organizacija u sastavu Ujedinjenih nacija, osnovana 16. novembra 1945. godine.

Svjetska baština je organizacija u sklopu UNESCO-a koja se sastoji od "Svjetske kulturne baštine" i "Svjetske prirodne baštine". Trenutno se na spisku Svjetske baštine nalazi 1.154 spomenika kulture uključujući kulturnu i prirodnu baštinu koji se nalaze u 165 država članica UNESCO-a.

Bosna i Hercegovina je članica UNESCO-a od 12. jula 1993. Na spisku Svjetske baštine sa područja Bosne i Hercegovine nalaze se četiri spomenika: Most Mehmed-Paše Sokolovića u Višegradu, Stari most u Mostaru, Stećci, koji se nalaze na 22 lokacije nekropola u Bosni i Hercegovini i prašuma Janj kod Šipova.

Na području bivše Jugoslavije, koja je istodobno balkanska, srednjoevropska, podunavska i jadransko-mediteranska zemlja, u prošlosti su se zbivale burne prirodne i povijesne promjene. Prirodni lokaliteti te gradske i pojedinačne arhitektonske cjeline koje su uvrštene u svjetsku baštinu samo su dio, dakako, najvažniji, kulturnog i prirodnog blaga ovoga dijela Evrope.

U nastavku ćemo izdvojiti neke od najznačajnijih:

Škocjanske jame, gdje je u 19. stoljeću počelo istraživanje krša i krških pojava u slovenskom zaleđu Trsta, a s tim u vezi i Škocjanskih jama. U njima je golemi podzemni kanjon, koji je u dužini dva kilometra u kamen usjekla Notranjska Reka, najveća poznata ponornica u svijetu. Škocjanske jame unesene su u Popis svjetske baštine 1986. godine.

Plitvička jezera, su nacionalni park, površine 191 km², nalazi se na izvorištu rijeke Korane, na pretežno krškom području zapadne Hrvatske. Karakteristične su sedrene pregrade, koje se neprestano stvaraju, niz koje rijeke padaju u slapovima, iza kojih nastaju jezera. Plitvička jezera upisana su u Popis svjetske baštine 1979. godine.

Split, krajem 3. i početkom 4. stoljeća na mjestu današnjeg Splita, u Dalmaciji, gradi se veličanstvena palača rimskog cara Dioklecijana, površine 30.000 m². Od svih kasnoantičkih rimskih carskih palača ona je najbolje očuvana. Unutar zidina palače i zapadno od njih počevši od 9. stoljeća izrasta srednjovjekovni grad sa sakralnim zdanjima i palačama bogatih građana. Stari dio Splita sa carskom palačom upisan je u Popis svjetske baštine 1979. godine.

Dubrovnik, za neke je svjetske gradove nemoguće naći primjerenu usporedbu. Jedan je od tih gradova i Dubrovnik. Zidinama posve opasan i utvrđen pomorsko-trgovački grad u južnoj Dalmaciji rukovodi se geslom: Sloboda se ne prodaje za sve zlato svijeta. Dubrovnik kao grad i slobodna republika vjerojatno nastaje već od 7. pa do 18. stoljeća. U Popis svjetske baštine uvršten je 1979. godine.

Kotor je utvrđeni srednjovjekovni primorski grad na izuzetnom prirodnom položaju na kraju crnogorskoga zaljeva Boka kotorska, dugoga 33 km i vrlo razvedenoga, kojemu u Sredozemlju nema premca. Do potresa 1979. Kotor je, uz Dubrovnik, bio najbolje očuvani utvrđeni grad na Jadranu, s brojnim kulturno-povijesnim spomenicima. Da bi se pospješila obnova poslije potresa, grad je 1979. upisan u poseban Popis ugrožene svjetske baštine.

Durmitor i rijeka Tara, nacionalni park Durmitor s rijekom Tarom zauzima 350 km² pretežno krškog područja u Crnoj Gori. Obuhvaća planinski masiv Durmitora, i do 1,5 km dubok kanjon rijeke Tare, najdublji i najdulji u Evropi. Uz to, Durmitor se diči sa 16 malih jezera te endemičnom florom i faunom. Park je u Popis svjetske baštine upisan 1980. godine.

Stari ras i Sopoćani, povijesni spomenici Stari Ras i manastir Sopoćani u jugozapadnoj Srbiji nastali su između 9. i 13. stoljeća, usko vezani uz začetke stare srpske države. Ras je sagrađen radi obrane od Bizantinaca i Bugara. Manastir Sopoćani zadivljuje i arhitekturom i freskama. U Popis svjetske baštine uvršteni su kao cjelina 1979. godine.

Manastir Studenica u zapadnoj Srbiji nastaje između 12. i 13. stoljeća, a pripada među najbolje očuvane i najznačajnije u istočnoj Evropi. Njegova bogata povijest vezana je osobito za život srpskog vladara, velikog župana »Raške i cijele Srbije« Stefana Nemanje. Manastir je u Popis svjetske baštine unesen 1986. godine.

Ohridsko jezero i grad Ohrid, Ohridsko jezero je izuzetna prirodna znamenitost jer je jedno od najstarijih u svijetu. Grad Ohrid i okolica obiluju izuzetno važnim kulturno-povijesnim spomenicima rimskog, bizantskog, makedonskog i srpskog porijekla što datiraju od 4. st. pr. n. e. do 19. stoljeća. U Popis svjetske baštine kao cjelina su uvršteni 1979. godine.

1.Mandat UNESCO-a

Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO) je osnovana 16. novembra 1945. godine. Kroz svoje aktivnosti i projekte, UNESCO obavlja niz funkcija u skladu sa svojom ulogom vodeće agencije za obrazovanje, nauku, kulturu i komunikacije. Preambula ustava UNESCO-a sadrži sledeću poruku: "Ratovi se rađaju u svijesti čovjeka, u svijesti čovjeka treba graditi i odbranu mira."

Misija Organizacije je definisana na sljedeći način: "doprinos miru i bezbjednosti kroz promovisanje saradnje između naroda putem obrazovanja, nauke i kulture u cilju budućeg univerzalnog poštovanja pravde, vladavine prava, ljudskih prava i temeljnih sloboda koje priznaju narodi svijeta bez obzira na rasu, pol, jezik ili religiju, u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija"⁴. UNESCO je osnovan 1946. godine, osnovni cilj organizacije je da doprinese miru i sigurnosti kroz podržavanje kolaboracije među nacijama kroz obrazovanje, nauku i kulturu kao metod pospješivanja univerzalnog poštovanja pravde, zakona, ljudskih prava i osnovnih ljudskih sloboda. Od 1972. godine kada je usvojena Konvencija za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine, do danas je na UNESCO Listu svjetske baštine je upisano više od hiljadu dobara (kulturnih, prirodnih, mješovitih).⁵

Organizacija ima fokus na dva globalna prioriteta:

- Afrika
- Rodna jednakost

Organizacija ima brojne pojedinačne ciljeve:

- Postizanje kvalitetnog "obrazovanja za sve" i cjeloživotnog učenja
- Mobilizacija naučnog znanja i politika za postizanje održivog razvoja
- Bavljenje rastućim društvenim i etičkim izazovima
- Očuvanje kulturne raznolikosti, interkulturalnog dijaloga i kulture mira
- Izgradnja inkluzivnih društava znanja pomoću informacija i komunikacija

2.Radna tijela i organizacija rada UNESCO-a

UNESCO čine 193 država članica i 7 pridruženih država članica. Države članice su podijeljene prema pet regionalnih grupa: Afrika, Arapske države, Azija i Pacifik, Evropa i Sjeverna Amerika i Latinska Amerika i Karibi. Glavno sjedište Organizacije je u Parizu. Aktivnosti Organizacije provode se i kroz šezdesetak regionalnih kancelarija i instituta širom svijeta.

⁴ Pogledati više na <http://www.unesco.org/new/en/unesco/>

⁵ <http://unescobih.mcp.gov.ba/publikacije/?id=15214>

2.1 Radna tijela UNESCO-a su:

1. **Generalna skupština** - je osnovno tijelo na kojem donose odluke sve države članice. Sastaje se svake dvije godine kako bi se utvrdila glavna strategija i područja rada Organizacije.
2. **Izvršni odbor** - je sastavljen od 58 država članica, sastaje se bar dva puta godišnje kako bi osigurao provođenje odluka generalne skupštine, odgovoran je za pripremu generalne skupštine i razmatranje programa i budžeta Organizacije.
3. **Sekretarijat** - čini osoblje UNESCO-a zaduženo za realizaciju različitih programa.

3. UNESCO U BOSNI I HERCEGOVINI

UNESCO je u proteklom periodu pružao značajnu podršku BiH realizacijom brojnih projekata i aktivnosti. Osnovni modalitet saradnje i komunikacije sa ovom organizacijom građani i organizacije iz Bosne i Hercegovine mogu ostvariti putem Državne komisije za UNESCO BiH. Osim središta UNESCO-a u Parizu, značajna za rad naše regije je Regionalna UNESCO kancelarija u Veneciji (UNESCO BRESCE) sa svojom antena kancelarijom u Sarajevu. UNESCO BRESCE je regionalna kancelarija UNESCO-a koja je zadužena za pružanje ekspertize u oblasti kulture i prirodnih nauka sa specijalnim fokusom na Jugoistočnoj Evropi. Uspješna implementacija UNESCO programa i aktivnosti u BiH je u velikoj mjeri olakšana postojanjem antena kancelarije u Sarajevu, sa kojom Državna komisija za UNESCO BiH ostvaruje jako dobru saradnju. Rezultat ove saradnje je konstantna podrška nadležnim ministarstvima i institucijama u okviru opšte mandata UNESCO-a.

Osnovni cilj UNESCO kancelarije u Veneciji, kao regionalne kancelarije za nauku i kulturu, je integracija nauke i kulture u nacionalne razvojne i socijalne strategije putem:

- jačanja saradnje i izgradnje mostova između zemalja Evropske unije, Jugoistočne Evrope i Mediterana,
- doprinosa jačanju saradnje između država članica Jugoistočne Evrope,
- fokusa na izgradnji mira, smanjenju siromaštva, održivom razvoju i interkulturalnom dijalogu.

Brojni su projekti koje je UNESCO podržao u poslijeratnom periodu u Bosni i Hercegovini, od obnove škola i pomoći u obnovi Starog mosta u Mostaru, do pružanja ekspertize i stručne pomoći u različitim oblastima. Značajan broj aktivnosti u periodu 2009-2011 je realizovan u okviru programa "Kultura za razvoj" koji je finansiran iz MDG fonda Ujedinjenih nacija za ostvarivanje Milenijumskih razvojnih ciljeva. U okviru ovog programa, UNESCO je donirao po 200.000,00USD za obnovu simbolična tri vjerska objekta u BiH koji predstavljaju simbol multikulturalizma: Samostana Plehan u Derventi, džamije Ferhadije u Banjaluci i Saborne crkve u Mostaru.⁶

1. Državna komisija za suradnju s UNESCO-om

UNESCO je jedina organizacija u okviru UN sistema koja djeluje kroz sistem državnih komisija za UNESCO. Državne komisije predstavljaju vezu između država članica i UNESCO-a, i ujedno su savjetodavna tijela Vlada zemalja članica.

Uloga, zadaci i međusobni odnosi između nacionalnih komisija, država članice i UNESCO-a utvrđeni su Poveljom o državnim komisijama iz 1978. godine. Članove komisija za UNESCO čine predstavnici obrazovnih, naučnih i kulturnih ustanova, parlamentarci, predstavnici nevladinih organizacija i akademske zajednice.

Odlukom o osnivanju Državne komisije za saradnju Bosne i Hercegovine sa Organizacijom Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO), komisija je osnovana kao savjetodavno tijelo Vijeća ministara BiH⁷.

⁶ Pogledati više na http://unescobih.mcp.gov.ba/UNESCO_u_BiH/Default.aspx?id=14229

⁷ Službeni glasnik BiH" broj 77/09

Državna komisija za saradnju Bosne i Hercegovine sa UNESCO-om je jedino ovlašteno tijelo koje vrši poslove komunikacije i administracije sa UNESCO-m i određivanje i imenovanje saradnika i partnera za saradnju sa UNESCO-m. Administrativno-tehničke poslove za potrebe Komisije vrši Ministarstvo civilnih poslova.

Komisija je takođe zadužena za vršenje sljedećih poslova i zadataka:

- razmatranje svih pitanja međunarodne saradnje Bosne i Hercegovine i UNESCO-a u oblasti obrazovanja, nauke, kulture i informiranja i davanje mišljenja, preporuka i sugestija o tome Vijeću ministara;
- razmatranje i davanje mišljenja Vijeću ministara o pitanjima koja se odnose na programe i projekte UNESCO-a u kojima treba da učestvuje Bosna i Hercegovina;
- predlaganje Vijeću ministara sastava delegacija za učešće na skupovima UNESCO-a, ili skupovima koje sama organizira;
- učestvovanje u pripremi stavova u vezi sa zaključivanjem ili izvršavanjem ugovora sa UNESCO-m o pitanjima iz oblasti obrazovanja, nauke, kulture i informiranja i davanje mišljenja o tome Vijeću ministara, ministarstvima i drugim organima i institucijama Bosne i Hercegovine na njihov zahtjev;
- razmjenu informativnih materijala preko Ministarstva vanjskih poslova i Ministarstva civilnih poslova i prikupljanje drugih materijala radi korištenja međunarodnih iskustava i znanja u oblasti obrazovanja, nauke, kulture i informiranja do kojih se došlo putem aktivnosti UNESCO-a i upoznavanje institucija i organizacija iz navedenih oblasti sa ciljevima i aktivnostima UNESCO-a;
- predlaganje imenovanja državnih koordinatora (Focal points);
- pripremanje materijala o pitanjima vezanim za saradnju sa UNESCO-m u skladu sa programom rada Vijeća ministara, odnosno na njegov zahtjev.⁸

⁸ Pogledati više na: <http://unesco.bih.mcp.gov.ba/komisija/Default.aspx?id=14239>

Akti Komisije⁹:

1. Mreža udruženih škola UNESCO-a – Vodič za državne ASPnet koordinate
2. Preporuka o historijskom urbanom pejzažu
3. Priručnik za nastavnike o prevenciji nasilnog ekstremizma
4. Preporuka o zaštiti i promociji muzeja i zbirki, njihovoj raznolikosti i ulozi u društvu
5. Nove direktive koje se tiču UNESCO-ovog partnerstva sa nevladinim organizacijama
6. Procedure i kriterije za podnošenje zahtjeva i dodjelu pokroviteljstva Državne komisije za saradnju BiH s UNESCO-om i davanje podrške za traženje pokroviteljstva od strane UNESCO-a
7. Procedure i kriterije za podnošenje prijedloga za nominacije za Listu svjetske kulturne baštine, Reprezentativnu listu svjetske nematerijalne baštine i Registar pamćenje svijeta UNESCO-a
8. Odluka o osnivanju državne komisije za saradnju Bosne i Hercegovine sa organizacijom ujedinjenih naroda za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO)
9. Odluka o imenovanju članova državne komisije za saradnju Bosne i Hercegovine sa organizacijom ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (unesco) i visini novčane naknade.

⁹ Pogledati više na: <http://unescobih.mcp.gov.ba/komisija/Default.aspx?id=14239>

2. Spomenici svjetske baštine u BiH

Od 1972. godine kada je usvojena Konvencija za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine, do danas je na UNESCO Listu svjetske baštine je upisano ukupno 936 dobara (725 kulturnih, 183 prirodnih i 28 mješovitih). U skladu sa ovom konvencijom, upisana dobra predstavljaju dio svjetske baštine sa izuzetnom univerzalnom vrijednošću. Upisana dobra iz Bosne i Hercegovine na UNESCO-ovoj Listi svjetske baštine do 2010. godine su most Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu i područje Starog mosta starog grada Mostara.¹⁰

Najznačajnija karakteristika Konvencije o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (UNESCO, 1972.) je zajednička povezanost koncepta zaštite prirode i očuvanja kulturnih dobara. Bosna i Hercegovina je notifikacijom o sukcesiji 12. jula 1993. godine preuzela Konvenciju iz 1972. godine o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine.¹¹ Konvencija definiše vrstu prirodnih ili kulturnih dobara koje se mogu uzeti u obzir za upis na Popis svjetske baštine, a utvrđuje dužnosti država članica u identifikaciji potencijalnih dobara i njihovoj ulozi u zaštiti i očuvanju lokaliteta. Potpisivanjem Konvencije, svaka zemlja preuzima obvezu da će očuvati ne samo dobra svjetske baštine koja se nalaze na njenoj teritoriji, već i da zaštititi svoju nacionalnu baštinu.

UNESCO je imao važnu ulogu u implementaciji Daytonskog mirovnog sporazuma, jer je u periodu od 1996. do 2001. godine, bio zadužen za provođenje Aneksa 8, i uspostavljanje Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, kroz čiji rad je formirana prva lista Nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine. Važno je naglasiti da je ovim sporazumom po prvi put, u novijoj historiji, kulturno nasljeđe prepoznato kao važan subjekt u izgradnji mira.¹²

¹⁰ Pogledati više na: <http://unescobih.mcp.gov.ba/spomenici/default.aspx?id=14230>

¹¹ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 25

¹² Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 17

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika je do sada donijela odluku o pokretanju procedure za pripremu nominacije za četiri spomenika za upis na Popis svjetske baštine¹³:

- Stari most sa starim gradom Mostar (upisan na Popis svjetske baštine u julu 2005. godine),
- Most Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu (upisan na Popis svjetske baštine u julu 2007. godine),
- Povijesno gradsko područje Jajca (Nominacijski fajl dostavljen Centru za svjetsku baštinu 2007. godine, te je naknadno povučen),
- Stećci – srednjovjekovni nadgrobni spomenici (upisan na Popis svjetske baštine u julu 2016. godine).

Bosna i Hercegovina ima četiri dobra upisana na Popis svjetske baštine UNESCO-a:

1. **Stari most sa starim gradom Mostar (Old Bridge Area of the Old City of Mostar)**
2. **Most Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu (Mehmed Paša Sokolović Bridge in Višegrad)**
3. **Stećci – srednjovjekovni nadgrobni spomenici (Stećci - Medieval Tombstone Graveyards)**
4. **Prašuma Janj kod Šipova (Bukove prašume u Karpatima i drugim područjima Evrope) (Ancient and Primeval Beech Forests of the Carpathians and Other Regions in Europe)**

¹³ Pogledati na: <http://kons.gov.ba/>

2.1 STARI MOST

Stari most starog grada Mostara prvi je upisan na listu UNESCO-a i na njoj se nalazi od 2005. godine. Stari most na Neretvi u Mostaru sagrađen je između 1557. i 1566, a djelo je osmanlijskog graditelja Hajrudina. Dana 9. novembra 1993. srušen je u jeku agresije na Bosnu i Hercegovinu. Nakon obnove 2004. uvršten je na spisak Svjetske kulturne baštine UNESCO-a. Kako se navodi na web stranici UNESCO-a, u dolini rijeke Neretve, između brda Hum i podnožja planine Velež, prvobitno se smjestilo naselje, nastalo kao urbana struktura u 15. vijeku na ukrštanju vodnog i kopnenog puta.

Na nivou UNESCO-a donešeno je devet odluka za Stari most¹⁴.

Rekonstrukcija Starog mosta Mostaru, izgrađenog 1566. godine, srušenog 9. novembra 1993. godine, predstavljala je internacionalni projekt, jedan je od najvećih i najvrijednijih projekata posljednjih nekoliko desetljeća pod pokroviteljstvom UNESCO-a u Evropi.¹⁵

Urbanitet, prostorna matrica, kompozicija i graditeljska vrijednost pojedinačnih objekata u ovim zonama definišu cijeli grad i u sebi prelamaju sve vremenske i kulturološke uticaje. Osnovu kulturnog kontinuiteta predstavljaju univerzalni sintezni fenomeni života – most i njegove kule, religijski kompleks, stambene zone, mahale, njive, kuće, čaršija, njen javni život i voda. Strme i nepristupačne obale Neretve u ovom dijelu grada dopuštaju uživanje u dopadljivosti pejzaža, određuju strukturu grada i na taj način formira ulice i pozicije objekata.¹⁶

Jednoluki kameni most koji prelazi rijeku Neretvu prvobitno je sagrađen 1566. Projektirao ga je mimar Hajrudin, čiji je učitelj bio veliki turski arhitekt Sinan. Stari most je simbol Bosne i Hercegovine koliko i Kip slobode za SAD ili Big Ben za Englesku. Ponosno je stajao 437 godina, simbolično i fizički spajajući istočnu i zapadnu stranu grada. Godine 1993., tokom divljačke opsade grada Mostara, desetine tenkovskih granata poslale su kameni most na dno rijeke Neretve. Nakon deset godina i 50 miliona dolara uložениh u obnovu, postavljen je novi – Stari most. Renovatori su koristili iste tehnike i materijale. Ubrzo nakon toga, UNESCO ga je proglasio spomenikom Svjetske baštine. Pored klizavog kamenja na mostu sa kojeg se pružaju izvanredni pogledi na okolinu i Stari grad, vrhunac na Starom mostu su mostarski

¹⁴ <https://whc.unesco.org/en/statesparties/ba/documents/>

¹⁵ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 28

¹⁶ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, str 29

skakači. Držeći dugogodišnju tradiciju, ovi skakači žive za skok sa Starog. Na glavu ili noge. Skok sa 24 metra u hladu vodu vijugave Neretve predstavlja pravi viteški prizor.¹⁷

Fotografija 3. Stari Most u Mostaru (Foto by Silvan Rehfeld)

2.2 MOST MEHMED PAŠE SOKOLOVIĆA

Dvije godine nakon Starog mosta, na UNESCO-ovu listu je 2007. uvršten i Most Mehmed-paše Sokolovića, most na rijeci Drini, u Višegradu koji predstavlja jedno od najmonumentalnijih djela arhitekture nastale u razdoblju od 15. do 19. vijeka u Bosni i Hercegovini. Most preko Drine u Višegradu predstavlja remek djelo mostogradnje. Sagrađen je u vremenu od 1571. do 1577. godine po želji i naredbi Mehmed-paše Sokolovića. Odluka o zaštiti ovog mosta donešena je 2007. godine, broj 31COM 8B.34.¹⁸

Prema UNESCO-u, most Mehmed Paše Sokolovića (koji se proteže preko rijeke Drine) sagrađen je između 1571. – 1577. Njegov arhitekta Kodža Mimar Sinan djelovao je po nalogu

¹⁷ Tim Clancy – Bh Baština na popisu UNESCO-a: Svjetsko a naše, bihamk.ba, 8.9.2022, pristupio 20.2.2024 (<https://bihamk.ba/bs/magazine/novosti/putovanja/destinacije/bh-bastina-na-popisu-unesco-a-svjetsko-a-nase/391>)

¹⁸ Odluke UNESCO-a: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/ba/documents/>

Velikog vezira Mehmed Paše Sokolovića. Ovaj most je karakterističan za osmansku monumentalnu arhitekturu i građevinarstvo u vrijeme njenog vrhunca. Most ima 11 zidanih lukova s rasponima od 11 do 15 metara, te pristupnu rampu pod pravim uglom, s četiri luka na lijevoj obali rijeke. Most je dug 179,5 metara i predstavlja Sinanovo reprezentativno remek-djelo. Sinan je jedan od najvećih arhitekata i inženjera klasičnog osmanskog perioda. Njegov rad se može usporediti sa suvremenicima italijanske renesanse. Jedinstvena elegancija proporcije i monumentalna plemenitost cijelog mjesta svjedoče o veličini stila ove arhitekture.¹⁹

Fotografija 4. Most Mehmed Paše Sokolovića u Višegradu (Foto by Ko Hon Chiu Vincent)

¹⁹ Pogledati više na: <https://bihamk.ba/bs/magazine/novosti/putovanja/destinacije/bh-bastina-na-popisu-unesco-a-svjetsko-anase/391>

2.3 STEĆCI

Na samitu UNESCO-a u Istanbulu 15. jula 2016. godine donesena je odluka o upisu stećaka na Listu svjetske kulturne baštine. Na listi se nalazi ukupno 30 nekropola, od kojih se 22 nalaze na teritoriju Bosne i Hercegovine, po tri na području Srbije i Crne Gore i dvije na teritoriju Hrvatske. Proces pripremanja dokumenata za upis na UNESCO listu trajao je šest godina, a počeo je u Sarajevu 2009. godine, potpisivanjem pisma namjere o zajedničkoj nominaciji između Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske i Crne Gore. Odluka je donešena 2018. godine, broj 42COM 7B.19.²⁰ Po istraživanju i tvrdnji profesora Pašića, stećak je naprasno promoviran kao „dio zajedničke tradicije i kulture naroda koji žive u četiri susjedne države“ te da ovaj postupak je pritajena i lukavo planirana strategija u debosnizaciji stećka.²¹

Stećci su misteriozni srednjovjekovni nadgrobni spomenici i ima ih na prostoru cijele Bosne i Hercegovine. Ovi spomenici koji krase prirodu svjedoče o bogatom kulturnom i prirodnom naslijeđu. Iz tog razloga su stavljeni na UNESCO-ovu listu svjetske baštine. Stećci se često nalaze u netaknutim prirodnim ambijentima, bilo da su smješteni na živopisnim grebenima ili da su u dubini neke bukove šume. Ovi spomenici predstavljaju najbolje očuvani i istinski umjetnički izraz srednjovjekovne nadgrobne umjetnosti. Na područjima gdje su se pojavili i razvijali, oni odražavaju prožimanje različitih kulturnih utjecaja toga vremena, od druge polovine dvanaestog do šesnaestog vijeka. Iako uronjeni u srednjovjekovnu evropsku kulturu, povijesni kontekst i specifični regionalni prostor u kojem ih nalazimo, s tragovima ranijih utjecaja (prapovijesnih, antičkih i ranosrednjovjekovnih), stećci, po nekoliko aspekata, ostaju jedinstvena pojava u srednjovjekovnoj evropskoj umjetničkoj baštini. Njihova glavna specifičnost je upravo u njihovom broju – preko 60.000 u Bosni i Hercegovini – što nije zabilježeno nigdje drugdje u Evropi.²²

Neki od najpoznatijih lokaliteta na kojima su nekropole stećaka su Radimlja, Kalufi, Dugo Polje, Grebnice/Bunčići, Biljača, Umoljani, Borak, Luburić Polje, Čengića Bara, Gvozno itd..

²⁰ Pogledati više na: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/ba/documents/>

²¹ Ibrahim Pašić – Od stećka do nišana, BKZ Preporod, Sarajevo, 2017, str 31

²² <https://bihamk.ba/bs/magazine/novosti/putovanja/destinacije/bh-bastina-na-popisu-unesco-a-svjetsko-a-nase/391>

Fotografija 5. Nekropola stećaka Čengića bara, Kalinovik (Foto by Adnan Šahbaz)

2.4 PRAŠUMA JANJ KOD ŠIPOVA

Većina bosanskohercegovačkih bukovih šuma dio je Regije Ilirskih bukovih šuma, utočišta od izuzetnog značaja u kojem je evropska bukva preživjela posljednje ledeno doba. Ovdje dominiraju zajednice bukve, kako u horizontalnom tako i u vertikalnom rasporedu. Čiste i mješovite bukove sastojine pokrivaju 58% šumske površine: čiste planinske (29,5%), termofilne (0,7%) i subalpske (1,3%) bukove šume dopunjuju mješovite jelo-bukove (7,9%) i smrče-jelove bukove šume (18,6%). Bukva je najrasprostranjenija vrsta šumskog drveća u zemlji, među skoro 100 autohtonih vrsta šumskog drveća. Prema Ustavu Bosne i Hercegovine, nadležnosti za upravljanje šumama i šumskim zemljištem su definisane na nivou entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine i Republike Srpske) i Brčko Distrikta.²³

Prašuma Janj je jedino nalazište drevne bukove šume vrijednosti svjetske baštine u Bosni i Hercegovini. Dopunjuju ga i druge nacionalno zaštićene šume duž lanca Dinarskih Alpa: Plješevica, Jadovnik, Lom, Durmiševica i Perućica. Većina bosanskohercegovačkih prašuma

²³ Pogledati više na <https://www.europeanbeechforests.org/world-heritage-beech-forests/bosnia-and-herzegovina>

predstavlja vegetaciju altimontanskog pojasa na karstificiranom krečnjaku sa mješovitom zajednicom smreke i jele i bukve. Peripanonske i epimediteranske bukove šume nemaju svoje iskonske varijante u odnosu na mnogo bolje očuvane i bolje proučene dinarske šume.²⁴

Uvrštavanjem prašume Janj na UNESCO Listu svjetske baštine upisano je prvo prirodno dobro iz Bosne i Hercegovine na ovu prestižnu Listu svjetske baštine. Prašuma Janj je strogi prirodni rezervat, površine od 295 hektara, od kojih je izdvojeno 58 hektara u kojima je zabranjeno iskorištavanje šume i bilo kakva ljudska djelatnost. Prašumu čine stabla bukve, jele, javora, brijesta, jasena i smreke.

Lokalitet svjetske baštine UNESCO-a „Iskonske bukove šume Karpata i drugih regiona Evrope“, trenutno je najveće serijsko dobro Svjetske baštine. Sa 94 lokaliteta u 18 zemalja, jedino je mjesto svjetske baštine u svijetu koje povezuje toliko komponenata. Obuhvata područja u Albaniji, Austriji, Belgiji, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj, Francuskoj, Njemačkoj, Italiji, Hrvatskoj, Češkoj, Sjevernoj Makedoniji, Poljskoj, Rumuniji, Slovačkoj, Sloveniji, Španiji, Švicarskoj i Ukrajini. To zahtijeva prekograničnu saradnju i oslikava bliski odnos bukove šume s evropskom kulturom.²⁵

Fotografija 6. Prašuma Janj (Foto Srna)

²⁴ Isto

²⁵ <http://unescoibih.mcp.gov.ba/>

2.5 Spomenici/dobra na tentativnoj listi UNESCO-a

Bosna i Hercegovina obiluje brojnim graditeljskim, spomeničkim, prirodnim, materijalnim i nematerijalnim dobrima koja zaslužuju mjesto na Listi svjetske baštine UNESCO-a. Tentativna ili privremena lista predstavlja popis dobara koja se nalaze na teritoriju države koja ih smatra podobnim za upis na Popis svjetske baštine. Države članice u svoje Tentativne liste uključuju ona dobra koja smatraju kulturnom i/ili prirodnom baštinom od izuzetne univerzalne vrijednosti. Nominacije za Popis svjetske baštine se ne razmatraju ukoliko se nominovano dobro već ne nalazi na Tentativnoj listi države.

Dobra iz BiH koja se trenutno nalaze na Tentativnoj listi:

- Sarajevo - jedinstveni simbol univerzalne multikulturalnosti - trajno otvoreni grad (1.9.1997)
- Pećina Vjetrenica (22.11.2004)
- Prirodno graditeljska cjelina Jajca (10.3.2006)
- Povijesno urbano područje Počitelj (2.1.2007)
- Prirodno i urbano područje Blagaj (11.12.2007)
- Prirodno i povijesno područje Blidinje (11.12.2007)
- Prirodno i povijesno područje Stolac (11.12.2007)
- Prašuma Perućica (2017)
- Jevrejsko groblje u Sarajevu (2018)

Povjerenstvo za očuvanje nacionalnih spomenika je pripremio nominacije za upis sedam dobara na Tentativnu listu:

1. Povijesno – gradsko područje Počitelj,
2. Prirodno – povijesno područje Blagaj,
3. Prirodno – povijesno područje Blidinje,
4. Prirodno – povijesno područje Stolac,
5. Prirodno i povijesno područje Zavale i Vjetrenice,
6. Povijesno gradsko područje Jajca,

2.5.1 SARAJEVO - jedinstveni simbol univerzalne multikulturalnosti - trajno otvoreni grad

Prema kriteriju (v) Sarajevo – otvoreni grad je jedinstven primjer tradicionalnog ljudskog življenja i naseljavanja. Ljepota grada moguća je ne samo uz brojne arhitektonske spomenike već i u tumačenju sinteze živog sklada i očuvanju raznolikosti, a Sarajevo je takvo, jedinstveno, neponovljivo i ujedinjeno otvoreno mjesto, svjetski grad. Prethodni je uključivao i kriterij (vi) prema kojem živa tradicija čini ovaj grad jedinstvenim i univerzalnim.

Sedimentirana polivalentna arhitektura grada čini mjesto jedinstvenim sa pionirskom hrabrošću stanovnika da zadovolje svoje progresivne kolektivne potrebe. Avantno-kurirska razvojna tehnička dostignuća i elementi umjetničkih stilova, te različita kulturno-etnička pripadnost pojedinaca u to vrijeme ujedinjuju se, jer ga je sinteza/zajednica formirala prema stavovima i načinu življenja stanovnika doline. Duhovno-kulturni život je oplemenjivao čistotu arhitekture, jednostavnošću njene artikulacije, a stanovnike razumijevanjem drugog i voljom za zajedničkim i obostranim stvaralačkim životom. Dinamička prostorna geneza linearno-radikalnog centra grada u urbomorfološkom, strukturnom, funkcionalnom, likovnom i etničko-kulturnom smislu objedinila je fizičke elemente strukture fenomena otvorenosti grada.

Transpozicije arhitektonskih obalnih fasada i blokova, vertikalna podjela objekata inkorporira vegetaciju u padinama dijela grada od sedam brežuljaka. Pluralističko društvo, kultura, svjetovno mišljenje, religije, fenomeni lokaliteta i volja ljudi da se ti fenomeni očuvaju tokom milenijuma nisu poznati. Ne postoje mjesta koja su tako bogata raznolikošću kulturološko-fenomenalnog karaktera u jednostavnom prirodnom okruženju, geografiji pejzaža i snazi genius loci. Institucije-čuvari pluralističkog društva i multikulture sarajevskog fenomena simboliziraju posebne attribute unutar djelatnosti čiji je intenzivan razvoj vlastitih modela postojećih kontinuirano pratio gramatiku kulture Bosne i Hercegovine. Oni su najkompleksniji duhovni nukleus i simbolička matrica autentičnog izraza Zlatne doline.²⁶

Fotografija 7. Sarajevo otvoreni grad (Foto by Visit Sarajevo)

²⁶ Pogledati više na: <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/906/>

2.6 Popis 100 najugroženijih spomenika (World Monuments Watch - WMW)

- Na prijedlog Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Most Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu upisan je na Popis 100 najugroženijih spomenika za 2006. godinu.
- Također na prijedlog Povjerenstva za očuvanje nacionalnih spomenika, Vijećnica u Sarajevu je upisana na ovaj popis za 2008. godinu.
- U 1996. i 1998. godini na Popis 100 najugroženijih spomenika upisan je i Počitelj.

Na Popis 100 najugroženijih spomenika (World Monuments Watch - WMW) se upisuju kulturna dobra s namjerom skretanja pažnje javnosti i potencijalnih donatora na potrebu njihove restauracije, a kako bi se uklonili pritisci kojima je dobro izloženo.²⁷

Pored toga, na tentativnoj listi dobara koje zemlja može nominovati u narednom periodu, se nalazi još devet dobara iz BiH. Tentativna ili privremena lista (lista potencijalnih dobara) predstavlja inventar dobara koja se nalaze na teritoriji države, a ona ih smatra pogodnim za upis na Listu svjetske baštine UNESCO-a. Države članice u svoje Tentativne liste uključuju ona dobra koja smatraju kulturnom i/ili prirodnom baštinom od izuzetne univerzalne vrijednosti i koja namjeravaju da nominuju tokom narednih godina. Nominacije za Listu svjetske baštine se ne razmatraju ukoliko se nominovano dobro već ne nalazi na Tentativnoj listi države.²⁸

2.7 UNESCO-ov međunarodni registar Pamćenje svijeta

U 2017. godini su u UNESCO-ov Međunarodni registar „Pamćenje svijeta“ upisana i dva dobra dokumentarne baštine – Sarajevska hagada i Rukopisna zbirka Gazi Husrev-begove biblioteke.

²⁷ <http://kons.gov.ba/>

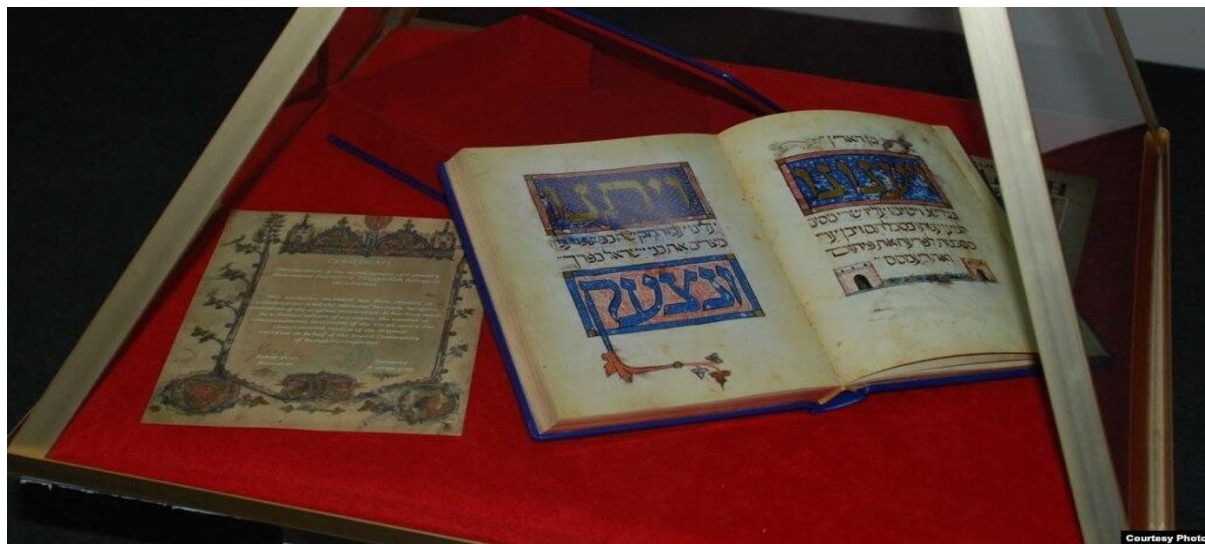
²⁸ <http://unescobih.mcp.gov.ba/spomenici/default.aspx?id=14230>

Memorija svijeta je program UNESCO-a koji je ekvivalentan listi svjetske kulturne baštine, a na ovu listu se upisuju najvažnija dobra koja imaju svjetsku dokumentarnu vrijednost.

Sarajevska Hagada je jedna od najljepših jevrejskih rukopisno-oslikanih knjiga (14. vijek). Nastala je u Španiji, a u Sarajevo su je donijeli Jevreji Sefardi.²⁹

Sarajevska Hagada predstavlja izuzetan primjer srednjovjekovne hebrejske dekorativne umjetnosti. To je rukopis napisan na pergamentu, sa nizom vrhunskih ilustracija i spada među najpoznatije i najljepše hebrejske iluminirane rukopise iz srednjeg vijeka u svijetu. Sarajevska Hagada je nastala sredinom 14. vijeka, pretpostavlja se u sjevernom dijelu Španije. Godine 1894. Hagadu je kupio Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, od tadašnjeg vlasnika, porodice Koen. Hagada je 2003. godine proglašena pokretnim nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

Na osnovu stilske analize iluminacija i minijatura sa njenih stranica utvrđeno je da je knjiga nastala u srednjovjekovnoj Španiji, u oblasti nekadašnje kraljevine Aragon, najvjerovatnije u Barseloni oko 1350. godine – moguće kao dar za vjenčanje članova dvije poznate familije Šošan i Elzar, jer se njihovi grbovi: štit sa rozetom / ružom (hebr. – shoshan) i krilom (hebr. – elazar) nalaze na stranici na kojoj je i grb grada Barselone.³⁰

Fotografija 8. Sarajevska Hagada (Courtesy Photo/Zemaljski muzej BiH)

²⁹ <https://www.sarajevo.ba/bs/article/4934/do-kraja-godine-bih-na-unesco-voj-listi-memorije-svijeta>

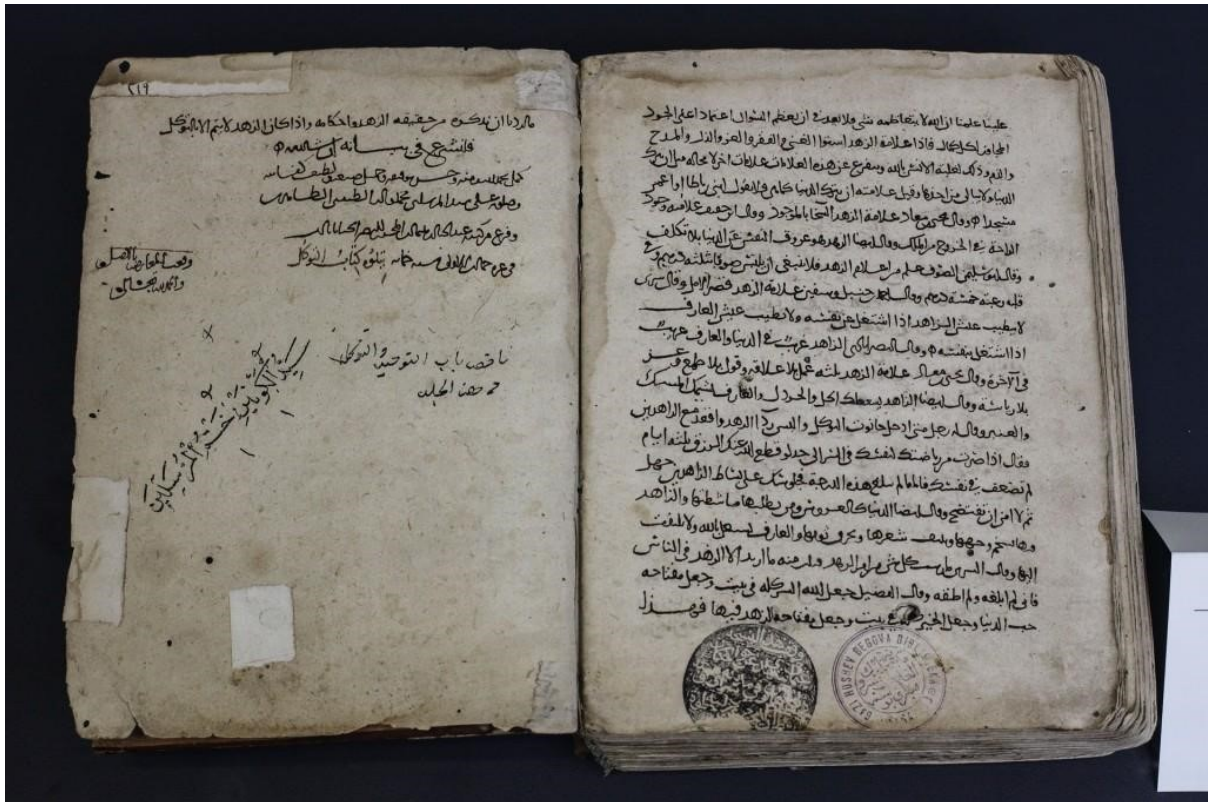
³⁰ <https://www.zemaljskimuzej.ba/bs/arheologija/srednji-vijek/sarajevska-hagada>

U “memoriju svijeta” ulazi i kolekcija od deset hiljada unikatnih rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke iz osmanskog perioda.³¹ Kolekcija rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu sadrži 10.561 unikatnih rukopisa, koji su sastavni dio oko 20 000 većih i manjih djela iz islamskih nauka, orijentalnih jezika, lijepe književnosti, filozofije, logike, historije, medicine, veterinarstva, matematike, astronomije i drugih nauka. Najstariji sačuvani rukopis iz ove kolekcije datira iz 1105. godine.³² Značajan broj ovih rukopisa predstavljaju unikatne ili raritetne primjerke, kao što su autografi, prijepisi kolacionirani s autografom, prijepisi nastali u 12., 13. ili 14. vijeku, rukopisi prepisani za života autora ili neposredno nakon njegove smrti, ali i rukopisi koji se ističu kaligrafski ispisanim tekstom, raznim vrstama iluminacija, posebno urađenim kožnim povezom ukrašenim raznovrsnim ornamentima, uglavnom geometrijskih motiva i rukopisi koji se ističu nekim drugim karakteristikama. Među rukopisima ove zbirke nalaze se i djela većeg broja bosanskih autora koji su, također, pisali naučna djela iz svih naprijed spomenutih oblasti i na sva tri orijentalna jezika, kao i djela koja su prepisivali bosanski prepisivači u mnogim bosanskohercegovačkim gradovima i selima, ali i drugim dijelovima Osmanskog carstva. Ovi su rukopisi najčešće prepisivani u medresama, džamijama, tekijama i sličnim ustanovama, dok su u nekim mjestima postojali i posebni centri za prepisivanje knjiga.³³

³¹ <https://www.sarajevo.ba/bs/article/4934/do-kraja-godine-bih-na-unesco-voj-listi-memorije-svijeta>

³² https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/252662/29_godina_chlanstva_znate_li_koja_su_dobra_bosne_i_hercegovine_zasticena_unesco_m.html

³³ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 60, 62

Fotografija 9. Rukopis Muhameda b. Muhameda Al – Gazalija iz 1111. godine (Photo Anadolija/Source.ba/Gazi Husrev-begova biblioteka)

2.8 Mreža kreativnih gradova UNESCO-a

Mreža kreativnih gradova UNESCO-a osnovana je 2004. godine s ciljem jačanja saradnje između gradova koji su prepoznali kreativnost kao strateški faktor održivog urbanog razvoja. Svih 295 kreativnih gradova koji danas čine Mrežu kreativnih gradova UNESCO-a rade zajedno na postizanju zajedničkih ciljeva, a to su prvenstveno stavljanje kreativnih industrija u središte razvojnih strategija gradova i razvoj međunarodne saradnje između gradova unutar Mreže. Mreža danas pokriva sedam kreativnih oblasti: zanate i narodne umjetnosti, dizajn, film, gastronomiju, književnost, medijske umjetnosti i muziku.

Kreativni gradovi unutar Mreže rade na ostvarivanju sljedećih ciljeva:

- jačanje međunarodne saradnje među gradovima koji su prepoznali kreativnost kao strateški faktor održivog razvoja;

- stimulisane inicijative koje podstiču kreativnost kao osnovnu komponentu urbanog razvoja, putem partnerstva koja uključuju javni sektor, privatni sektor i civilno društvo;
- jačanje stvaranja, distribucije i širenja kulturnih aktivnosti, dobara i usluga;
- stvaranje središta kreativnosti i inovacija, te širenje prilika za stvaraoce i stručnjake u sektoru kulture;
- poboljšanje pristupa i učešća u kulturnom životu i uživanja u kulturnim dobrima i uslugama, posebno za ranjive i marginalizovane grupe i pojedince;
- potpuno integrisanje kulture i kreativnosti u lokalne razvojne strategije i planove.

Kreativni gradovi UNESCO-a su u prilici kroz ovu globalnu Mrežu, na nivou kreativnih gradova i na međunarodnom nivou, ostvarivati partnerstva, razmjenjivati iskustva, znanja i dobre prakse, raditi na pilot projektima i inicijativama, učestvovati u stručnim i umjetničkim razmjenama, istraživati i primjenjivati iskustva drugih kreativnih gradova, te raditi na politikama i mjerama za održivi urbani razvoj i na aktivnostima podizanja svijesti.³⁴

Sarajevo je proglašeno gradom filma UNESCO-a 31. oktobra 2019. godine i članom globalne Mreže kreativnih gradova UNESCO-a. Sarajevo grad filma UNESCO-a posvećen je filmu i kreativnosti kao ključnim pokretačima kulturnog, ekonomskog i društvenog razvoja grada, te saradnji i partnerstvima s drugim kreativnim gradovima unutar Mreže kreativnih gradova UNESCO-a.³⁵

³⁴ <https://sarajevocityoffilm.ba/bs/mreza-unesco-a/>

³⁵ <https://sarajevocityoffilm.ba/about/>

Sarajevo grad film UNESCO-a fokusira se na sljedeće ciljeve:

- podržati razvoj gradskih filmskih festivala, kina i filmskih muzeja kako bi se poboljšao pristup kvalitetnim i raznolikim filmskim sadržajima tokom cijele godine;
- stvarati nova radna mjesta i prilike za razvoj vještina mladih i profesionalaca u filmskom sektoru povećanjem obima filmske i TV proizvodnje;
- doprinostiti uspješnoj regionalnoj i međunarodnoj saradnji kao mjesto susreta za filmske profesionalce u regiji, s posebnim fokusom na širenje regionalne koprodukcije;
- oživjeti gradske javne prostore povećanjem učešća svih u filmskoj kulturi kroz zajedničke cross-cutting projekte koji povezuju film s drugim kreativnim industrijama;
- saradivati sa drugim kreativnim gradovima UNESCO-a i razmjenjivati najbolje prakse, stvarati zajedničke programe i poticati razmjenu studenata i profesionalaca na filmskim projektima.

U Mreži kreativnih gradova UNESCO-a ukupno 21 grad nosi status grada filma UNESCO-a, a Sarajevo se nalazi uz gradove Bitolu (Sjeverna Makedonija), Bradford (Ujedinjeno Kraljevstvo), Bristol (Ujedinjeno Kraljevstvo), Busan (Južna Koreja), Čingdao (Kina), Galvej (Irska), Gdiniju (Poljska), Jamagatu (Japan), Kan (Francuska), Kluž-Napoku (Rumunija), Lođ (Poljska), Mumbaj (Indija), Potsdam (Njemačka), Rim (Italija), Santos (Brazil), Sidnej (Australija), Sofiju (Bugarska), Terasu (Španija), Valjadolid (Španija) i Velington (Novi Zeland).³⁶

Navedeni gradovi su dobili status gradova filma UNESCO-a na osnovu svoje bogate historije filma, prepoznatljivih filmskih festivala, značajnih filmskih lokacija i produkcijske infrastrukture, te svoje posvećnosti razvoju i regeneraciji grada putem filma, kreativnosti i inovativnosti.³⁷

³⁶ <https://sarajevocityoffilm.ba/about/>

³⁷ Isto

2.9 Popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva u BiH

Nematerijalna kulturna baština u Bosni i Hercegovini sastoji se od pet dobara koja su upisana na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Ukupno su upisana 584 elementa iz 131. države.³⁸

Bosna i Hercegovina je ratifikovala Konvenciju o očuvanju nematerijalne kulturne baštine 23. februara 2009. godine, te su, u skladu sa obavezama prema Konvenciji preduzete aktivnosti na očuvanju nematerijalne baštine i izradi inventara nematerijalne kulturne baštine u BiH.³⁹

Očuvanje nematerijalne kulturne baštine se provodi pod okriljem Konvencije iz 2003. godine o očuvanju nematerijalne kulturne baštine. Nematerijalna kulturna baština je definisana kao: prakse, prijedlozi, izrazi, vještine kao i svi povezani instrumenti, objekti, vještački proizvodi i kulturni prostori koje zajednice, grupe a u nekim slučajevima i pojedinci priznaju kao dio svog kulturnog naslijeđa. Kao takva, ispoljava se u sljedećim domenima:

- a) usmene tradicije i izražavanja
- b) umjetnost izvođenja
- c) društvene prakse, rituali i svečani događaji
- d) znanje i prakse vezane za univerzum
- e) tradicionalni zanati.

U svrhu očuvanja ove vrste kulturne baštine, uspostavljena je Reprezentativna lista nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, kao i Lista nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita. Obaveza svake zemlje potpisnice Konvencije da u cilju o očuvanja nematerijalne kulturne baštine na njenoj teritoriji, vodi jedan ili više inventara elemenata nematerijalne baštine. Nadležna ministarstva u Federaciji BiH i Republici Srpskoj vode

³⁸ Pogledati više na: <https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003>

³⁹ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 42

otvorene preliminarnе liste namaterijalne kulturne baštine, koje zajedno čine Preliminarnu otvorenu listu nematerijalne kulturne baštine Bosne i Hercegovine.⁴⁰

2.9.1 PRELIMINARNA LISTA NEMATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE BOSNE I HERCEGOVINE⁴¹

1. Zmijanjski vez (*upisan na UNESCO Reprеzentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva 2014. godine*)
2. Konjičko drvorezbarstvo (*upisan na UNESCO Reprеzentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva 2017. godine*)
3. Branje trave ive na Ozrenu (*upisan na UNESCO Reprеzentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva 2018. godine*)
4. Običaj natjecanja u košenju trave na Kupresu (*upisan na UNESCO Reprеzentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva 2020. godine*)
5. Uzgoj konja rase Lipicanaca (*upisan na UNESCO Reprеzentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva 2022. godine u okviru serijske nominacije „Tradicija uzgoja konja Lipicanaca“*)
6. Sevdalinka, gradski muzičko-poetski oblik (*nominovana za upis na UNESCO Reprеzentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva*)
7. Običaj potkivanja jaja u Kreševu
8. Umijeće izrade čipke – keranje, banjalučko keranje
9. Hodočašće na Ajvatovicu – Prusac
10. Hodočašće Sv. Ivi – Podmilačje
11. Izrada grnčarije u Liješevu
12. Ganga, seoski polifoni muzičko-poetski oblik
13. Umijeće gradnje i sviranja instrumenta karaduzen
14. Seoski polifoni oblik pjevanja „U tri“
15. Skokovi sa Starog mosta u Mostaru
16. Puračka ćaska – umijeće pripremanja i služenja
17. Pjevanje uz gusle, gusle, guslarsko pjevanje i usmeno predanje – epska narodna poezija

⁴⁰ <https://ich.unesco.org/en/lists>

⁴¹ <http://unescobih.mcp.gov.ba/>

18. Krsna slava
19. Kovači Mrkonjić Grada
20. Paljenje žežnice
21. Osećanski jezik
22. Paljenje lila
23. Masla
24. Vidovdanska olimpijada
25. Gusto kolo
26. Banjalučki ćevap
27. Kosidba na Balkani
28. Oj, djevojko (ojkača)
29. Srpska ćirilica
30. Sarajevsko-romanijski priglavak
31. Teslićki vez
32. Derventski vašar
33. Sir iz mijeha
34. Kultura pečenja rakije (tradicionalni način proizvodnje rakije)
35. Klesarski zanat na Ozrenu (Ozrenski klesari)
36. Vrbaski dajak čamac
37. Nevesinjska olimpijada

Konjičko drvorezbarstvo upisano reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine, te je od izuzetnog značaja za Bosnu i Hercegovinu i, kao takav, daje poticaj daljnjim aktivnostima na očuvanju bogate nematerijalne kulturne baštine naše zemlje i pokazuje našu snažnu posvećenost implementaciji UNESCO-ove Konvencije iz 2003. godine o očuvanju nematerijalne kulturne baštine.

Drvorezbarstvo je umjetnički zanat s dugom tradicijom u općini Konjic. Drvene rezbarije, koje uključuju namještaj, sofisticirane enterijere i male dekorativne predmete, ističu se prepoznatljivim ručno izrezbarenim motivima i ukupnim vizuelnim identitetom.

Rezbarenje je sastavni dio kulture lokalne zajednice, mjera ljepote i ugodnosti kućnog enterijera i tradicija koja stvara osjećaj zajednice i pripadnosti. To je, također, ekonomski

održiv, društveno inkluzivan i ekološki održiv zanat kojim se bave različite etničke grupe, te koji služi i kao instrument dijaloga i saradnje. Široko je rasprostranjen među stanovnicima Konjica, a vlasnici porodičnih radionica za rezbarenje drveta najodgovorniji su za očuvanje elementa, obučavanje učenika drvoprerađivača i popularizaciju zanata.

Proces nominacije konjičkog drvorezbarstva počeo je još 2014, u saradnji Federalnog ministarstva kulture i sporta i lokalne zajednice u Konjicu, koja baštini ovaj element.

Konjičko drvorezbarstvo drugi je element nematerijalne baštine iz Bosne i Hercegovine koji je, nakon zmijskog veza, uvršten na Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

2.9.2 SEVDALINKA

Sevdalinka kao narodna pjesma je izuzetno važan element kulturne baštine naroda u Bosni i Hercegovini jer je dio tradicije. Upisivanjem sevdalinke na listu UNESCO-a važno za kulturu naroda i države Bosne i Hercegovine. Sevdalinka je, kao narodna pjesma, dio života naroda u Bosni i Hercegovini. Po istraživanju profesora Esada Bajtala, sevdalinka je nastala u Splitu 1574. godine.⁴²

Dr. Bajtal tumači sevdah kao izvornu bosansku filozofiju kao što Grci imaju svoju, Nijemci svoju idealističku s Hegelom i Kantom, Francuzi egzistencijalizam sa Sartreom i Camusom, a Indijci svoju.⁴³

Organizovanjem koncerata sevdalinke (sevdaha) i drugim manifestacijama nastoji se ista afirmirati i zaštititi. Njena umjetnička, poetska, historijska vrijednost daje nam za pravo da se ista nađe na listi. Sevdalinka se u kontinuitetu izvodi od XV vijeka do danas, ona stvara i izaziva osjećaj pripadnosti i identiteta kod svih Bosanaca i Hercegovaca, ona ima kulturološku i kontekstualnu vrijednost te samim tim ispunjava UNESCO kriterije. Ovo nematerijalno blago

⁴² <https://www.slobodnaevropa.org/a/sevdalinka-je-kulturni-fenomen-vrijedan-liste-unescoa/24615566.html>

⁴³ <https://radiosarajevo.ba/metromahala/kultura/bajtal-sa-eminom-zecaj-sevdalinka-je-postala-dio-svjetske-muzicke-bastine/374480>

je potrebno promovisati u svijet. Ista može biti izvor međukulturne razmjene kao i značajan dio turističke ponude Bosne i Hercegovine.⁴⁴

Institut sevdaha, skraćeni naziv za Fondaciju Omera Pobrića „Institut sevdaha”, je ustanova koju je osnovao Omer Pobrić 14. februara 2003. godine s ciljem očuvanja sevdalinke kao nacionalnog kulturnog dobra Bosne i Hercegovine. Sjedište Instituta je u Mulićima u Visokom. Fondacija čuva i sakuplja notne zapise svih dosad poznatih sevdalinki, nosače zvukova na kojima su objavljeni te sve vidove filmskog materijala i video-zapisa sevdalinki. Fondacija također sakuplja i klasificira sva književna, sociološka, kulturološka, etnološka i druga izdanja u kojima se na bilo koji način tretiraju sevdah i sevdalinka. Bavi se i čuvanjem i prikupljanjem muzičkih instrumenata na kojima se izvode sevdalinke.⁴⁵

III PROJEKTI

UNESCO kao svjetska organizacija prisutna je i u Bosni i Hercegovini. Prisustvo je vidljivo ne samo na polju implementacije projekata i aktivnosti, već i suradnju sa velikim brojem institucija, predstavnika civilnog društva, kulturnih radnika, umjetnika i pojedinaca iz cijele Bosne i Hercegovine. Poseban fokus je stavljen na sektor kulture, obrazovanja, nauke, medija i komunikacija.

Obnovljenje su desetine škola širom Bosne i Hercegovine, pružana je tehnička pomoć u izgradnji kvalitetnog obrazovnog sistema, promovisana je uloga nauke i visokoškolskih institucija, radilo se na izgradnji kapaciteta novinara kroz promovisanje slobode izražavanja kao jedne od najvažnijih okosnica novinarskoga rada, obnovljen je veliki broj kulturnih institucija i spomenika vrijednog kulturnog nasljeđa, pružena je pomoć u promociji savremene umjetnosti. Pomoć koja je pružena u obnovi Džamije Ferhadija u Banja Luci, Saborne Crkve u Mostaru i Franjevačkog Samostana u Plehanu, je dodatno doprinijela dostizanju programskih ciljeva UNESCO-a, kao i promociji multikulturnog karaktera Bosne i Hercegovine. Naravno vrlo teško je navesti šta je najznačajnije od svega što je UNESCO uradio u Bosni i Hercegovini, ali ipak izgradnja Starog mosta i obnova jezgre Starog grada Mostara zaslužuju posebnu

⁴⁴ <https://sevdalinka.info/>

⁴⁵ <https://sevdalinka.info/o-sevdalinci/>

pažnju. Možemo reći da je obnova Starog mosta i Starog grada Mostara kruna veoma plodonosne saradnje između UNESCO-a i Bosne i Hercegovine.⁴⁶

Bosna i Hercegovina je ratifikovala Međunarodnu konvenciju o borbi protiv dopinga u sportu. Opredijeljeni za međunarodnu saradnju koja ima za cilj zajedničko djelovanje u borbi protiv dopinga u sportu i razvoj sporta. Cilj je da sport bude u službi razvoja čovjeka radi stvaranja zdravog društva koje se bavi očuvanjem ljudskog dostojanstva.⁴⁷

Ovom prilikom navesti ćemo realizirane projekte:

1. Kulturno naslijeđe – most ka zajedničkoj budućnosti
2. MDG-F Kultura za razvoj
3. Primjena konvencija u oblasti obrazovanja
4. DIKTAS
5. Medijska i informacijska pismenost
6. Internacionalni festival Sarajevska zima
7. Bijenale savremene umjetnosti
8. Mapiranje filmske industrije u BiH
9. Udruženje ICOM

1.KULTURNO NASLIJEĐE – MOST KA ZAJEDNIČKOJ BUDUĆNOSTI

„Kulturno naslijeđe – most ka zajedničkoj budućnosti“ je međunarodna inicijativa koju koordinira UNESCO i podržava italijanska vlada, sa ciljem jačanja regionalne saradnje u oblasti zaštite i promocije kulturnog naslijeđa u Jugoistočnoj Evropi. Njegove idejne pretpostavke leže u shvatanju naslijeđa kao zajedničke vrijednosti: kao mosta između kultura i

⁴⁶ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 17

⁴⁷ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 6

zajednica, kao i između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, kao mosta koji pruža mogućnost za konstruktivnu saradnju, u cilju jačanja interkulturalnog dijaloga, podrške ljudskom i ekonomskom razvoju i daljoj stabilizaciji regiona.

"Kulturno naslijeđe – most ka zajedničkoj budućnosti" značajna je inicijativa koja je, zahvaljujući UNESCO kancelariji u Veneciji i Vladi Italije, postigla konkretne rezultate na očuvanju i promociji kulturne baštine regiona.

Kulturna baština Bosne i Hercegovine, putem ove inicijative, dobila je finansijsku pomoć za realizaciju aktivnosti na revitalizaciji tri muzeja iz Drugog svjetskog rata koja predstavljaju mjesta zajedničkog kolektivnog sjećanja svih naroda i narodnosti Bosne i Hercegovine. Radi se o sljedećim muzejima: Muzej "Bitka na Neretvi" iz Jablanice, Muzej Kozare na Kozari i Spomen kompleksu "25. Maj" u Drvaru.⁴⁸

Fotografija 10. Logo Projekta „Kulturno naslijeđe – most ka zajedničkoj budućnosti“

2.MDG-F „Kultura za razvoj“

Program pod nazivom "Kultura za razvoj" je trogodišnji program koji, u okviru partnerskog odnosa, provode tri organizacije Ujedinjenih naroda u Bosni i Hercegovini - UNDP, UNICEF i UNESCO, u bliskoj saradnji sa Ministarstvom civilnih poslova BiH, entitetskim

⁴⁸ <http://unesco.bih.mcp.gov.ba/projekti/?id=14243>

Ministarstvima kulture i obrazovanja, kao i s drugim institucijama nadležnim na polju obrazovanja i kulture u BiH.

Program finansira Fond za postizanje milenijumskih razvojnih ciljeva (MDG-F) Vlade Kraljevine Španije.

Glavni cilj programa jeste pružiti pomoć u izgradnji društvene kohezije, povećanju stepena poštivanja interkulturalizma i podizanju nivoa svijesti o kulturalnim sličnostima u Bosni i Hercegovini kroz aktivnosti usmjerene na jačanje međukulturalnog razumijevanja.

Ključni programski ciljevi su:

- unapređenje politike rada i pravnog okvira na polju kulture
- jačanje međukulturalnog razumijevanja
- jačanje kulturnih industrija,
- povećanje nivoa tolerancije različitosti.

U svojoj prvoj godini realizacije Program je uputio javni poziv svim zainteresovanim opštinama u BiH da prijave projekte koji u svojoj osnovi imaju za cilj poboljšanje kulturnog dijaloga i sveopšte svijesti o potrebi očuvanja raznolike kulturne tradicije na prostorima BiH. Prema definisanim kriterijima koji su pored ostalog uključivali i obavezu zainteresovane opštine da sufinansira projekte koje je dostavila, odabrano je deset opština (Bihać, Bijeljina (u konzorcijumu sa opštinama Derventa, Lopare i Ugljevik), Gradiška (u konzorcijumu sa opštinom Srbac), Jajce, Novo Sarajevo, Prijedor, Rudo, Sokolac, Srebrenik, Tešanj). Ovih deset opština je time steklo status MDG F Kultura za razvoj partnerskih opština i određene aktivnosti se samo u njima realizuju.

UNICEF u okviru ovog programa, a na osnovu mandata u sferi razvoja i poboljšanja kvaliteta života djece, radi na aktivnostima vezanim za sektor obrazovanja. Program MDG F Kultura za razvoj je odobrio Savjet ministara BiH, a sva nadležna ministarstva obrazovanja su dala svoju saglasnost da škole mogu učestvovati u programskim aktivnostima.

U cilju implementacije MDG-F Programa Kultura za razvoj, UNESCO u okviru komponente posvećene obnovi spomenika pruža podršku za obnovu 10 spomenika u skladu sa listom prioriteta koju je definisalo Ministarstvo civilnih poslova BiH zajedno sa entitetskim ministarstvima kulture. Radi se o obnovi sljedećih spomenika:

- Hram Mitre u Jajcu
- Spomen kuća u Nacionalnom parku Sutjeska, Foča
- Arheološki lokalitet Detlak u općini Derventa
- Muzej Hercegovine u Trebinju i
- Eminagića kuća u Tešnju

U okviru ovog programa, UNESCO je donirao po 200.000,00USD za obnovu tri vjerska objekta u BiH: Samostana Plehan u Derventi, džamije Ferhadije u Banjaluci i Saborne crkve u Mostaru.

3.PRIMJENA KONVENCIJA U OBLASTI OBRAZOVANJA

Bosna i Hercegovina je preuzela i ratificirala sve UNESCO konvencije u oblasti obrazovanja. Samim postupkom pristupanja datim konvencijama, Bosna i Hercegovina je pokazala svoju opredjeljenost za uvođenje međunarodnih pravnih standarda i provođenje preporuka i odredbi datih u istim u svoj pravni poredak.⁴⁹

U ovom kontekstu Bosna i Hercegovina je, kao primjer, potpisala i ratificirala i Konvenciju o priznavanju kvalifikacija u visokom obrazovanju u europskoj regiji – Lisabonska konvencija, koja je na taj način postala dio pravnog poretka u Bosni i Hercegovini i predstavlja pravni standard za priznavanje inostranih visokoškolskih kvalifikacija. Potpisivanjem i ratificiranjem Konvencije, usvajanjem Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini i

⁴⁹ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 65

odgovarajućih provedbenih akata u decembru 2008. godine osnovan je Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz područja visokog obrazovanja (CIP). Ova institucija je od samog osnivanja značajno uticala na promociju i implementaciju načela UNESCO Preporuke o priznavanju studija i kvalifikacija u visokom obrazovanju, Lisabonske konvencije i njenih pratećih dokumenata.⁵⁰

4. DIKTAS: ZAŠTITA I ODRŽIVO KORIŠTENJE PODZEMNIH VODA DINARSKOG KRŠA

DIKTAS je projekat pokrenut od država koje dijele resurse podzemnih voda Dinarskog kraškog regiona i pomognut je od Globalnog fonda za životnu sredinu (GEF). Cilj projekta je da se poboljša razumijevanje ovih prekograničnih resursa i olakša njihovo pravedno i održivo korištenje, uključujući i zaštitu jedinstvenih kraških ekosistema koji zavise od podzemnih voda.⁵¹

⁵⁰ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 66

⁵¹ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 73

DIKTAS je GEF-ov regionalni projekat koji sprovodi UNDP i izvršava UNESCO. Jezgro DIKTAS projekta su četiri zemlje u regionu – Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Crna Gora. Na regionalnom nivou ciljevi projekta su da doprinese pravednom i održivom korištenju prekograničnih vodnih resursa Dinarskog Krša, te zaštiti jedinstvenih ekosistema karakterističnih za Dinarski Krš.⁵²

Projektne aktivnosti prve faze su trajale punih pet godina uključujući prekograničnu dijagnostičku analizu (TDA) i formulisanje Strateškog akcionog programa (SAP). TDA je zasnovana na iscrpnoj regionalnoj analizi koja je bila potrebna kako bi se u potpunosti shvatio kontekst prekogranične problematike. Ova regionalna analiza bila je posebno važna zbog složenosti karstne sredine te režima i međusobne povezanosti karstnih vodonosnika. Glavna pitanja regionalne analize su bila vezana za hidrogeologiju dinarskog karsta, ekologiju, socio-ekonomsko stanje, zakonodavstvo, institucionalni okvir i uljučivanje svih zainteresovanih strana. TDA projekta DIKTAS je prva temeljita regionalna analiza podzemnih voda koja obuhvata Albaniju, Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu i Hrvatsku. Rezultati TDA, uključujući GIS podloge (poput tematskih karata i baze podataka) i kvantitativne hidrogeološke analize, predstavljaju osnovu za razvoj modela upravljanja podzemnim vodnim resursima na regionalnom i lokalnom nivou.⁵³

5.MEDIJSKA I INFORMACIJSKA PISMENOST

Demokracija ne funkcioniše bez građana i njihovog aktivnog učešća. Dobro informiran i obrazovan građanin predstavlja ključni element demokratskog procesa. Skupina vještina i znanja građanske pismenosti, potrebna svakome, uključuje razvijenu medijsku i informacijsku pismenost. Medijska i informacijska pismenost (eng. Media and Information Literacy) – MIP

⁵² Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 74

⁵³ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 75

/ MIL – odnosi se na suštinski važne kompetencije (znanje, vještine i stavove) koje građanima omogućavaju da se djelotvorno odnose prema medijima i drugim snabdjevačima informacijama, te da razvijaju kritičko mišljenje i vještine cjeloživotog učenja da bi se socijalizirali i postali aktivni građani.⁵⁴

Imajući u vidu potrebu pokretanja procesa artikulacije strategije i politika o integraciji medijske i informacijske pismenosti, te uključivanja ove važne oblasti u sistem formalnog i neformalnog obrazovanja, Univerzitet u Sarajevu, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine i Državna komisija za saradnju Bosne i Hercegovine sa UNESCO-om su u 2018. godini organizirali konsultacije o politikama i strategijama medijske i informacijske pismenosti u Bosni i Hercegovini sa ciljem podsticanja međusektorske rasprave o medijskoj i informacijskoj pismenosti u Bosni i Hercegovini.⁵⁵

6.INTERNACIONALNI FESTIVAL SARAJEVSKA ZIMA

UNESCO je tačno prije 25 godina prihvatio pokroviteljstvo nad projektom Međunarodnog centra za mir – INTERNACIONALNOG FESTIVALA SARAJEVO SARAJEVSKA ZIMA i aktivno učešće u program Sarajevo, kulturna prijestolnica EVROPE koji je realizovan u saradnji sa Avinjonskim festivalom u periodu od 21. 12. 1993. do 21. 3. 1994. u glavnim

⁵⁴ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 77

⁵⁵ Isto

Evropskim i svjetskim centrima umjetnosti. Tokom proteklih decenija, UNESCO je svake godine bio pokrovitelj Sarajevske zime, održani su susreti u Parizu i Sarajevu sa Generalnim direktorom UNESCO-a Federico Mayorom koji nam je dodijelio posebna priznanja UNESCO-a Medalju JUAN MIRO i Zastave tolerancije. Predstavnici IPC-Sarajevske zime učestvovali su sa svojim priložima na međunarodnim konferencijama UNESCO-a u Parizu, Veneciji, Strasburgu, Madridu.⁵⁶

Međunarodni centar za mir, kao izdavač, 25 godina obilježava Dan autorskih prava i knjige, a organizovao je i Kulturni forum BiH koji je proglasio 23. april Danom kulture i umjetnosti u BiH. IPC – Sarajevska zima posebno realizuje programe posvećene svjetskoj materijalnoj i nematerijalnoj baštini u BiH i svijetu, a generalnom direktoru UNESCO-a je dodjela Nagradu „Sloboda”. UNESCO-ova misija u obrazovanju, nauci, kulturi i slobodi medija i stvaralaštva u cjelosti je i misija IPC – Sarajevske zime koju ostvaruje u BiH, Evropi i svijetu od svog osnivanja 1984. godine i tokom 25 godina pokroviteljstva generalnog direktora UNESCO-a. Državna komisija BiH za saradnju sa UNESCO-om odala priznanje IPC – Sarajevskoj zimi nakon 25 godina i u jubilarnoj godini članstva BiH u UNESCO-u prepoznala značenje djelovanja i naše institucije. Međunarodni centar za mir zajedno sa Ministarstvom civilnih poslova BiH i pod pokroviteljstvom Državne komisije utemeljio je i organizovao Pohod na olimpijske planine. Pohod je povezo obrazovne, kulturne i sportske institucije i uključio sve generacije i institucije vladinih i nevladinih organizacija.⁵⁷

⁵⁶ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 80

⁵⁷ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 83

Fotografija 11. UNESCO pokrovitelj 40. Sarajevske zime (Foto Vijesti.ba)

7.PROJEKT BIJENALE SAVREMENE UMJETNOSTI D-0 ARK UNDERGROUND

Uspješna saradnja Projekta Bijenale sa Antenskim Uredom UNESCO-a u Sarajevu, uspostavljena je 2010. godine. U 2013., 2015. i 2017. godini Projekt Bijenale je organiziran pod pokroviteljstvom UNESCO-a. U 2015. godini, uvršten je u program obilježavanja 70-godišnjice od osnivanja UNESCO-a.⁵⁸

Projekat D-0 ARK Underground dio je programa „Dijalog za budućnost“. Osnovni cilj Projekta D-0 ARK je da, kroz dvogodišnje cikluse uz pomoć savremenih umjetnika i kustosa, čuvajući autentičnost Objekta D-0 ARK (Nacionalni spomenik BiH), transformira u hibridni vojno-umjetnički muzej.⁵⁹

⁵⁸ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 85

⁵⁹ Isto, 86

Objekt ARK je sada svojevrsni vremeplov u kojem nas umjetnici sa svojim djelima vode kroz period dug 50 godina. Iza održanih četiri ciklusa Projekta Bijenale u Objektu ARK trajno je postavljeno 148 umjetničkih radova, 108 umjetnika iz 32 zemlje svijeta. Podatak da je čak 85 zastupljenih umjetnika predstavljalo svoje zemlje na Venecijanskom Bijenalu, dovoljno govori o kvalitetu umjetnika i umjetničkih radova postavljenih u Bunkeru. Historičari umjetnosti svrstavaju Kolekciju D-0 ARK Underground u sam vrh kolekcija savremene umjetnosti u Evropi. Od 2014. godine Projekt Bijenale D-0 ARK član je Svjetske asocijacije bijenala – International Biennial Association. Projekt Bijenale je proglašen kulturnim događajem Evrope 2011. godine od strane Vijeća Evrope.⁶⁰

8. MAPIRANJE FILMSKE INDUSTRIJE U BIH

Projekat Mapiranje filmske idustrije u BiH je implementiran u periodu od februara 2012. do marta 2013. godine. Podržali su ga UNESCO Međunarodni fond za kulturnu raznolikost, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine i Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske. Projekat je implementirala Asocijacija za vizuelnu kulturu Vizart (Banja Luka) u saradnji sa Obala Art centrom (Sarajevo) i Udruženjem filmskih radnika Bosne i Hercegovine, kao i sa velikim brojem eksperata iz oblasti filmske industrije. Cilj projekta je bio da se pruži sveobuhvatna analiza filmske industrije u Bosni i Hercegovini u posljednjih dvadeset godina, na osnovu koje se izradio i usvojio Akcioni plan za dalji razvoj i rast ove grane kreativnih industrija. Potrebno istraživanje provedeno je u saradnji sa različitim institucijama i profesionalcima, a njegov rezultat je obiman dokument pod nazivom „Mapiranje filmske industrije u BiH 2013” u kom su postavljeni čvrsti temelji za usvajanje novih propisa za film kojima bi se stabiliziralo tržište i otvorila mogućnost da Bosna i Hercegovina intenzivnije saraduje sa stranim produkcijama.⁶¹

⁶⁰ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 88

⁶¹ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 91

Projekat je tokom čitave implementacije bio praćen i veoma efikasnom medijskom kampanjom kojom su se promovisali njegovi ciljevi i podizala se svijest o važnim pitanjima koja su postavljena u fokus. Glavni i najvažniji dugoročni cilj ovog projekta je postavljanje temelja za izmjene zakona i pravilnika iz oblasti filmske industrije.⁶²

9.UDRUŽENJE ICOM – NACIONALNI KOMITET BOSNE I HERCEGOVINE

Međunarodni muzejski savjet – ICOM je osnovan 1946. godine, s ciljem očuvanja, zaštite i predstavljanja svjetskog prirodnog kulturnog nasljeđa, sadašnjeg i budućeg, materijalnog i nematerijalnog, najširem društvu. ICOM je jedina međunarodna muzejska organizacija ovakve vrste, čija misija, kao jedan od prioriteta, uključuje i borbu protiv nedozvoljene trgovine kulturnim dobrima. ICOM je jedini NGO u ekspertnoj mreži 6 organizacija (UNESCO, UNIDROIT, INTERPOL, WCO i UNODC) priznatih od strane UN-a u borbi protiv ilegalne trgovine kulturnim dobrima. Od osnivanja do danas, Udruženje ICOM-Nacionalni komitet Bosne i Hercegovine, kao dio svjetskog ICOM-a i glavni promotor ICOM-ovih standarda i principa među muzejima i muzejskim stručnjacima u BiH, ima značajnu ulogu u promociji i afirmaciji svijesti o značaju kulturnog nasljeđa za razvoj našeg društva u cjelini.⁶³

ICOM BiH, u saradnji sa nacionalnim komitetima ICOM-a u regionu, Regionalnom alijansom ICOM SEE za JI Evropu, ICOM-om Evrope, Ministarstvom civilnih poslova BiH, UNESCO uredom u BiH, te bosanskohercegovačkim muzejskim, ali i relevantnim domaćim i međunarodnim institucijama, učestvuje u realizaciji programa na podizanju svijest i edukaciji o šteti koju mogu prouzrokovati ilegalna iskopavanja, nezakonit izvoz ili krađa kulturnih

⁶² Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 93

⁶³ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 94

dobara. Kroz obrazovanje baštinskih stručnjaka iz BiH i prezentaciju stanja pokretne kulturne baštine nastale izmjenama granica i carinske kontrole, koje omogućavaju i lakši odliv kulturne baštine izvan zemlje porijekla, ICOM BiH posebno ukazuje na probleme vezane uz ilegalnu trgovinu kulturnim dobrima, te predlaže rješenja i mjere za efikasnu zaštitu i osiguranje muzeja i kulturne baštine, od krađa i nedopuštene preprodaje predmeta, uključivši i one s arheoloških lokaliteta, etnografskih cjelina i dr.⁶⁴

Odluka da se napravi ICOM-ova Crvena lista za JI Evropu uslijedila je nakon niza seminara na temu zaštite kulturnog nasljeđa u JI Evropi održanih između 2012. i 2015. godine, te pokazatelja da u JI Evropi postoji jasna interakcija između transfera kulturnih dobara i kriminalnih grupa uključenih u trgovinu drogom ili oružjem. Od 2016. godine, u saradnji sa Ministarstvom civilnih poslova BiH, UNESCO uredom u Sarajevu, i nadležnim državnim i entiteskim institucijama, ICOM BiH učestvuje u realizaciji sastanaka radne grupe za implementaciju UNESCO Konvencije iz 1970. godine, s ciljem jačanja koordinacije aktera u borbi protiv ilegalne trgovine kulturnim dobrima.⁶⁵

10.UNESCO KONVENCIJE IZ OBLASTI KULTURE

Polazeći od činjenice da su UNESCO Konvencije izuzetno značajan dio međunarodnog prava kojim su regulisana važna pitanja u različitim oblastima i aspektima kulture, Bosna i Hercegovina je samim provođenjem postupka pristupanja datim konvencijama pokazala svoju opredijeljenost ka uvođenju međunarodnih pravnih standarda i najboljih praksi, te implementaciju preporuka datih u istim.

Zahvaljujući sredstvima dobijenim kroz MDG-F program „Kultura za razvoj“ koji u Bosni i Hercegovini zajednički implementiraju tri UN agencije: UNESCO, UNDP i UNICEF, zajedno sa Ministarstvom civilnih poslova, Federalnim Ministarstvom kulture i sporta i Ministarstvom

⁶⁴ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 96

⁶⁵ Publikacija: 25 godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018, str 97

prosvjete i kulture Republike Srpske, omogućeno je izdavanje ove publikacije u kojoj su na jednom mjestu objavljeni prevodi svih konvencija.

Objava ove publikacije je značajan korak ka promociji UNESCO konvencija u cjelokupnoj javnosti. Cijeneći značaj prisustva UNESCO-a na ovim prostorima i njihovog više nego značajnog doprinosa na očuvanju kulturne baštine Bosne i Hercegovine, objava prevoda konvencija je pozitivan odraz dobre institucionalne saradnje u Bosni i Hercegovini. U publikaciji se mogu na jednom mjestu pronaći sve konvencije.⁶⁶

U Publikaciji se mogu pronaći sljedeće konvencije i protokoli:

- **Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba**
- **Prvi Protokol uz Konvenciju za zaštitu prirodnih dobara u slučaju oružanog sukoba**
- **Drugi Protokol uz Konvenciju za zaštitu prirodnih dobara u slučaju oružanog sukoba**
- **Konvencija o mjerama za zabranu i sprečavanje nedozvoljenog uvoza, izvoza i prenosa svojine kulturnih dobara**
- **Svjetska (univerzalna) konvencija o autorskom pravu**
- **Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine**
- **Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine**
- **Konvencija o očuvanju nematerijalnog kulturnog nasljeđa**
- **Konvencija o zaštiti i promoviranju različitosti kulturnih izraza**

⁶⁶ Publikacija UNESCO konvencije iz oblasti kulture, Ministarstvo civilnih poslova BiH, Sarajevo, str 3 (Pogledati više na <http://unescobih.mcp.gov.ba/publikacije/?id=14358>)

IV OBNOVA ŠKOLA I KULTURNIH OBJEKATA

UNESCO je finansijski podržao rekonstrukcije brojnih objekata među kojima su najznačajniji Stari most u Mostaru i Ferhat-pašina džamija u Banja Luci. Od UNESCO-a su obezbijedena značajna interventna sredstva za sanaciju štete nastale od poplava na Umjetničkoj galeriji BiH, Zemaljskom muzeju BiH, te brojnim školama, kao i sanaciju štete nastale zbog klizišta kod memorijalne kosturnice u NP Sutjeska.

Iz različitih UNESCO Fondova se na godišnjem nivou odobravaju sredstva za projekte koje realizuju i javne ustanove i nevladine organizacije u BiH. Grad Živinice je postao član UNESCO Global Network of Learning cities, dok je Sarajevo član UNESCO Mreže kreativnih gradova za oblast filma.⁶⁷

UNESCO i Bosna i Hercegovina surađuju na velikom broju regionalnih aktivnosti koje daju veoma pozitivne rezultate. UNESCO je nakon zemljotresa koje je nedavno pogodio područje općina Stolac i Ljubinje, na inicijativu i zahtjev Ministarstva civilnih poslova BiH, obezbjedio sredstva za obnovu škola koje su oštećene.⁶⁸

⁶⁷ <https://www.fokus.ba/magazin/zivot-zdravlje/unesco-uskoro-odlucuje-o-uvrstavanju-dvije-bh-tradicije-na-listu-svjetske-bastine/2432348/>

⁶⁸ <https://federalna.ba/sesum-saradnja-bosne-i-hercegovine-i-unesco-a-na-veoma-visokom-nivou-uichu>

1. Metodologija procjene sigurnosti škola VISUS

UNESCO kao globalna organizacija nastoji svoj djelokrug aktivnosti proširiti i obogatiti novim metodologijama. Na tom fonu izrađena je metodologija u suradnji sa Univerzitetom u Udinama, Italija, koja nakon provedenih pilot projekata, ozbiljno proširuje metodologiju na različite dijelove svijeta, među kojima je i Bosna i Hercegovina. Na istom univerzitetu formirana je Katedra koja se bavi promovisanjem različitih aktivnosti na polju sigurnosti za smanjenje rizika od katastrofa.

VISUS je UNESCO metodologija koja se provodi kroz zajednički program Vlade Švicarske i Ujedinjenih nacija za smanjenje rizika od katastrofa u BiH. Metodologija VISUS (vizuelni pogled za definiranje strategija za unapređenje sigurnosti) se provodi preko Ureda u Sarajevu Regionalnog biroa za nauku i kulturu u Evropi. Projekat opisuje metodologiju za procjenu sigurnosti škola od višestrukih opasnosti, temeljno usmjerenu na unapređenje institucionalnih kapaciteta, okvira, javnih usluga i partnerstava na nivou lokalne uprave u Bosni i Hercegovini. Namjera VISUS metodologije je učiniti stanovništvo u područjima izloženim riziku manje socijalno i ekonomski ranjivim na efekte katastrofa i klimatskih promjena.⁶⁹

⁶⁹ <https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/192311-visus-metodologija-za-sveobuhvatnu-sigurnost-u-%C5%A1kolama-i-smanjenje-rizika-od-katastrofa-u>

1.1 Misija

Svrha Katedre je promoviranje integriranog sistema istraživanja, obuke, informacija i dokumentacije o međusektorskoj sigurnosti za smanjenje rizika od katastrofa i otpornost. Katedra olakšava saradnju između visokih, međunarodno priznatih istraživača i nastavnog osoblja Univerziteta i drugih institucija u Italiji, kao i drugdje u Evropi, Africi, Aziji i Pacifiku, Latinskoj Americi i drugim regijama svijeta.⁷⁰

Visoka ranjivost stanovništva na prirodne opasnosti ima štetan uticaj na socioekonomski razvoj Bosne i Hercegovine. Ova ranjivost se proteže i na škole. VISUS metodologija odgovara na rastuću zabrinutost jačanjem lokalnih koordinacijskih mehanizama za smanjenje rizika od katastrofa (DDR) i strateškim planiranjem prevencije rizika kroz ekonomične i vremenski efikasne procjene obrazovnih ustanova.⁷¹

1.2 Ciljevi:

- Poboljšati svijest i ojačati kapacitete studenata, istraživača i praktičara u međusektorskoj sigurnosti za smanjenje rizika od katastrofa i otpornost kroz obuku⁷²

⁷⁰ <https://unescochair-sprint.uniud.it/en/mission/>

⁷¹ <https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/192311-visus-metodologija-za-sveobuhvatnu-sigurnost-u-%C5%A1kolama-i-smanjenje-rizika-od-katastrofa-u>

⁷² <https://unescochair-sprint.uniud.it/en/formazione/>

- Uvesti i ojačati međusektorsku sigurnost kao inovativan, holistički pristup za smanjenje rizika od katastrofa i otpornost, posebno poboljšanjem međuuniverzitetske saradnje i naučnog umrežavanja⁷³
- Poboljšati svijest i ojačati kapacitete stručnjaka, donositelja odluka i politika, studenata, istraživača i praktičara u međusektorskoj sigurnosti za smanjenje rizika od katastrofa i otpornost kroz obrazovanje i obuku⁷⁴
- Blisko saradivati sa UNESCO-om i postojećim UNESCO katedrima na relevantnim programima i aktivnostima; i izgraditi saradnju između partnera u pravcu sever-jug i sever-jug-jug i podsticati kolaborativni rad i razmenu znanja među njima kroz praktične aktivnosti i razvoj naučno zasnovanih metodologija i alata po meri⁷⁵
- Kreirati digitalne platforme za razmjenu znanja i prikupljanje podataka, kao i proizvodnju i diseminaciju web i medijskih sadržaja⁷⁶

⁷³ <https://unescochair-sprint.uniud.it/en/ricerca/>

⁷⁴ <https://unescochair-sprint.uniud.it/en/attivita/>

⁷⁵ <https://unescochair-sprint.uniud.it/en/collaborazioni/>

⁷⁶ <https://unescochair-sprint.uniud.it/en/risorse/>

1.3 VISUS BiH 2022

U kontekstu zajedničkog programa UN-a „Smanjenje rizika od katastrofa za održivi razvoj u Bosni i Hercegovini“, istraživači UNESCO Katedre primjenjuju VISUS metodologiju za procjenu sigurnosti 40 škola u deset opština Bosne i Hercegovine. Osnovni ciljevi Programa su podrška građanima BiH, posebno najugroženijim kategorijama i visokorizičnim lokalnim zajednicama u Bosni i Hercegovini, da se pripreme i prilagode rizicima od katastrofa i štrajkova u različitim sektorima razvoja. Jedna aktivnost Programa odnosi se na primjenu VISUS metodologije u 40 škola u Bosni i Hercegovini. Ova aktivnost se realizira u bliskoj saradnji sa univerzitetima u Sarajevu i Banjoj Luci. VISUS omogućava da se identifikuju neophodne radnje za unapređenje bezbjednosti procjenjenih škola u perspektivi više opasnosti, uz smanjenje vremena i troškova za procjenu bezbjednosti objekata za učenje svake škole što je više moguće.⁷⁷

Očekuje se da će se provedbom ovog projekta spriječiti negativni efekti katastrofa i klimatskih promjena na obrazovne ustanove. Osim toga, u skladu s ciljevima održivog razvoja 4 i 11, koji se odnose na kvalitetno obrazovanje i održive gradove i zajednice, projekat će unaprijediti sveobuhvatno upravljanje rizikom od katastrofa i kvalitetu poboljšanja života u rizičnim lokalnim zajednicama u BiH, što će se materijalizirati kao smanjenje socioekonomskih ranjivosti građana i institucija. VISUS je metodologija utemeljena na prioritetima za provođenje vizualnih pregleda za definiranje strategija unapređenja sigurnosti, definirana od

⁷⁷ <https://unescochair-sprint.uniud.it/en/visus-bosnia-and-herzegovina-2022/>

strane istraživača SPRINT-Laba i usvojena od strane UNESCO-a za procjene sigurnosti u obrazovnim ustanovama širom svijeta. U praksi to uključuje identificiranje i odabir najkritičnijih lokaliteta koji će se prvo procijeniti. Metodologija pruža subjektima odlučivanja alate i informacije koje su im potrebne za donošenje naučno potkrijepljenih odluka o tome gdje će se i kako primijeniti raspoloživi resursi za unapređenje sigurnosti u školama. Metodologija naglašava proces za provođenje ovih procedura, dok istovremeno osigurava ekonomičnost i vremensku efikasnost.⁷⁸

Tijela/agencije UN-a uključene u ovu inicijativu su FAO (Organizacija UN za hranu i poljoprivredu), UNDP (Razvojni program Ujedinjenih nacija), UNESCO (Organizacija UN za obrazovanje, nauku i kulturu), UNFPA (Populacijski fond Ujedinjenih nacija) i UNICEF (Dječiji fond Ujedinjenih nacija).

Ciljevi koji se podržavaju ovom metodologijom su: a) kvalitetno obrazovanje; b) industrija, inovacija i infrastruktura; c) održivi gradovi i zajednice; d) očuvanje klime i e) partnerstvom do cilja.

⁷⁸ <https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/192311-visus-metodologija-za-sveobuhvatnu-sigurnost-u-%C5%A1kolama-i-smanjenje-rizika-od-katastrofa-u>

**Bosnia and
Herzegovina**

Fotografija 12. VISUS projekt Bosna i Hercegovina (Foto UNESCO chair)

1.4 VISUS projekti u BiH:

Visus BiH portal za ankete/istraživanja

Visus BiH Web mape

Visus BiH skladište za završne izvještaje

V ZAKLJUČAK

Uloga UNESCO-a u zaštiti spomenika svjetske baštine u Bosni i Hercegovini pokazuje se kao ključna u determiniranju zaštite svjetske i kulturne baštine u ovoj zemlji. Glavna hipoteza, koja se odnosi na značaj angažmana UNESCO-a, potvrđena je kroz niz konkretnih primjera i aktivnosti koje su rezultirale upisom dobara iz Bosne i Hercegovine na Listu svjetske baštine. Ovaj angažman također se odražava kroz kontinuirane napore na očuvanju nematerijalne kulturne baštine.

Bosna i Hercegovina obiluje materijalnim i nematerijalnim kulturnim dobrima koja su prepoznata na međunarodnom nivou. Na tentativnoj listi UNESCO-a nalaze se dobra koja imaju izuzetnu univerzalnu vrijednost i koja predstavljaju preduvjet za nominovanje na Popis svjetske baštine. Ova lista je pokazatelj bogatstva i raznolikosti kulturne baštine Bosne i Hercegovine te služi kao baza za daljnje aktivnosti u pravcu zaštite i promocije tih dobara.

Jedan od najznačajnijih primjera uspješne saradnje između Bosne i Hercegovine i UNESCO-a je Stari most u Mostaru, koji je obnovljen uz pomoć UNESCO-a i upisan na Listu svjetske baštine. Obnova mosta, uništenog tokom rata, nije samo fizički obnovila ovaj značajan spomenik već je i simbolički pomogla u obnovi zajedništva i identiteta među stanovnicima Mostara. Ovaj projekt demonstrira kako UNESCO može djelovati kao katalizator za međunarodnu saradnju i mobilizaciju resursa u cilju očuvanja kulturne baštine.

Stećci, srednjovjekovni nadgrobni spomenici, također su upisani na Listu svjetske baštine zahvaljujući zajedničkim naporima nekoliko zemalja regije, uključujući Bosnu i Hercegovinu. Ovaj upis je dodatno naglasio ulogu UNESCO-a u promoviranju regionalne saradnje i zajedničkog očuvanja kulturnih dobara. Kroz ove primjere, izvedbene hipoteze su potvrđene, pokazujući da upisivanje dobara na Listu svjetske baštine ne samo da doprinosi međunarodnoj prepoznatljivosti tih dobara već i potiče integraciju koncepta zaštite prirode i očuvanja kulturnih dobara.

Bosna i Hercegovina je također potpisnica Konvencije o očuvanju nematerijalne kulturne baštine. U tom kontekstu, preduzete su aktivnosti na očuvanju nematerijalne baštine i izradi inventara nematerijalne kulturne baštine. Nematerijalno kulturno naslijeđe se ispoljava kroz usmene tradicije i izražavanja, umjetnost izvođenja, društvene prakse, znanja i prakse vezane za univerzum, te tradicionalne zanate. Ove aktivnosti su ključne za očuvanje kulturnog identiteta i prenosa znanja budućim generacijama.

UNESCO-ov angažman u Bosni i Hercegovini uključuje tehničku pomoć, edukaciju i podizanje svijesti o značaju očuvanja kulturne baštine. Kroz različite programe i inicijative, UNESCO pomaže u jačanju kapaciteta lokalnih zajednica za upravljanje i zaštitu svoje baštine. Ovi naponi su posebno važni u kontekstu političke i ekonomske nestabilnosti, koja može predstavljati izazov za održivo očuvanje kulturnih dobara.

Nadalje, UNESCO-ov angažman u zaštiti spomenika svjetske baštine u Bosni i Hercegovini ima neprocjenjiv značaj. Kroz upisivanje dobara na Listu svjetske baštine i aktivnosti na očuvanju nematerijalne baštine, UNESCO pomaže u promovisanju vrijednosti mira, saradnje i razumijevanja među narodima. Ova međunarodna podrška omogućava Bosni i Hercegovini da postane dio globalne mreže koja radi na očuvanju zajedničke baštine čovječanstva, što je od suštinskog značaja za očuvanje kulturnog naslijeđa za buduće generacije.

S obzirom na prethodno navedeno potvrđena je generalna hipoteza koja glasi: „zaštita svjetske i kulturne baštine u Bosni i Hercegovini determinirana je angažmanom organizacije Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO)". Bosna i Hercegovina ima četiri spomenika svjetske baštine: Stari Most u Mostaru, most Mehmed paše Sokolovića u Višegradu, stećci i prašuma Janj kod Šipova. Ostali mehanizmi „zaštite" kulturnog blaga naše zemlje ogledaju se u registru dobara koji se nalaze na tentativnoj listi svjetske baštine, u registru Pamćenje svijeta, mreži kreativnih gradova UNESCO-a kao i dobrima upisanih kao nematerijalna kulturna baština Bosne i Hercegovine poput sevladinke, drvorezbarenja i kosidbi trave na Kupresu. Puno je projekata koje je provela ogranizacija UNESCO, a poseban značaj u zaštiti i spašavanju ogleda se u realizaciji projekata obnove škola nakon prirodnih katastrofa poput poplava i zemljotresa. Veliki udio navedenom pripada Regionom uredu UNESCO-a s kancelarijom u Sarajevu, koji, u saradnji sa državnom Komisijom za saradnju sa UNESCO-om vrši poslove komunikacije i saradnje.

BIBLIOGRAFIJA

Knjige:

1. Bajramović, Zlatan (2022) Upravljanje ljudskim resursima sigurnosnog sektora Bosne i Hercegovine, Sarajevo; Fakultet političkih nauka
2. Beridan, Izet (2008) Politika i sigurnost, Sarajevo; Fakultet političkih nauka
3. Huseinbašić, Ćamil (2006) Rukovođenje i upravljanje u katastrofama, Sarajevo; sejtarija
4. Hofler, Janez (1991) Svjetska baština, Zagreb-Ljubljana, Založba Mladinska knjiga
5. Pašić, Ibrahim (2017) Od stećka do nišana u Bosni i Hercegovini, Sarajevo; BKZ Preporod
6. Bajtal, Esad (2012) Sevdalinka, alhemija duše, Sarajevo; Rabic
7. Termiz, Dževad (2009) Metodologija društvenih nauka, Lukavac, NIK Grafit
8. Cattaneo, Marco; Trifoni, Jasmina (2006) Velika knjiga UNESCO-ove svjetske baštine, Varaždin, Stemak
9. Gračan, Giga; Domiter, Tatjana i ostali (1979) Shvatiti i djelovati: UNESCO o problemima današnjice i izazovima sutrašnjice, Zagreb; Zavod za kulturu Hrvatske
10. Pavlović, Zoran (1993) Međunarodne nevladine organizacije i UNESCO, Novi Sad; Pravni fakultet

Publikacije:

1. Bosnia and Herzegovina: A Political and Economic Review." European Union Report
2. Gardović, Ivana (2022) Uloga Međunarodnog fonda za djecu Ujedinjenih nacija u zaštiti i spašavanju, Sarajevo, Fakultet političkih nauka, magistarski rad
3. Floods in Bosnia and Herzegovina: A Report on 2014 Floods. World Bank
4. Early Warning Systems for Floods in Bosnia and Herzegovina. European Commission
5. Local Governance in Bosnia and Herzegovina. Council of Europe
6. Post-war Reconstruction in Bosnia and Herzegovina. United Nations Development Programme
7. Publikacija UNESCO konvencije u oblasti kulture, Ministarstvo civilnih poslova, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo
8. Publikacija: 25. godina članstva BiH u UNESCO-u, Državna komisija za saradnju BiH s UNESCO-om, Sarajevo, 2018
9. Seismic Activity and Preparedness in Bosnia and Herzegovina. Seismological Institute of Bosnia and Herzegovina
10. Službeni glasnik BiH, broj 77/09

Internet izvori:

1. <http://www.unesco.org/new/en/unesco/>
2. <http://unescobih.mcp.gov.ba/publikacije/?id=15214>
3. <http://unescobih.mcp.gov.ba/publikacije/?id=15214>
4. http://unescobih.mcp.gov.ba/UNESCO_u_BiH/Default.aspx?id=14229
5. <http://unescobih.mcp.gov.ba/komisija/Default.aspx?id=14239>
6. <http://unescobih.mcp.gov.ba/spomenici/default.aspx?id=14230>
7. <http://kons.gov.ba/>
8. <https://whc.unesco.org/en/statesparties/ba/documents/>
9. <https://bihamk.ba/bs/magazine/novosti/putovanja/destinacije/bh-bastina-na-popisu-unesco-a-svjetsko-a-nase/391>
10. <https://www.europeanbeechforests.org/world-heritage-beech-forests/bosnia-and-herzegovina>
11. <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/906/>
12. <https://www.sarajevo.ba/bs/article/4934/do-kraja-godine-bih-na-unescovoj-listi-memorije-svijeta>
13. <https://www.aa.com.tr/ba/balkan/bosna-i-hercegovina-prije-30-godina-primljena-u-unesco/2912480>
14. <https://www.zemaljskimuzej.ba/bs/arheologija/srednji-vijek/sarajevskahagada>
15. <https://www.sarajevo.ba/bs/article/4934/do-kraja-godine-bih-na-unescovoj-listi-memorije-svijeta>
16. https://www.slobodnabosna.ba/vijest/252662/29_godina_chlanstva_znate_li_koja_su_dobra_bosne_i_hercegovine_zasticena_unesco_m.html
17. <https://sarajevocityoffilm.ba/about/>
18. <https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003>
19. <https://ich.unesco.org/en/lists>
20. <https://www.slobodnaevropa.org/a/sevdalinka-je-kulturni-fenomen-vrijedan-liste-unescoa/24615566.html>

21. <https://radiosarajevo.ba/metromahala/kultura/bajtal-sa-eminom-zecaj-sevdalinka-je-postala-dio-svjetske-muzicke-bastine/374480>
22. <https://sevdalinka.info/>
23. <https://www.fokus.ba/magazin/zivot-zdravlje/unesco-uskoro-odlucuje-o-uvrstavanju-dvije-bh-tradicije-na-listu-svjetske-bastine/2432348/>
24. <https://federalna.ba/sesum-saradnja-bosne-i-hercegovine-i-unesco-a-na-veoma-visokom-nivou-uichu>
25. <https://unescochair-sprint.uniud.it/en/mission/>
26. <https://unescochair-sprint.uniud.it/en/visus-bosnia-and-herzegovina-2022>
27. <https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/192311-visus-metodologija-za-sveobuhvatnu-sigurnost-u-%C5%A1kolama-i-smanjenje-rizika-od-katastrofa-u>